

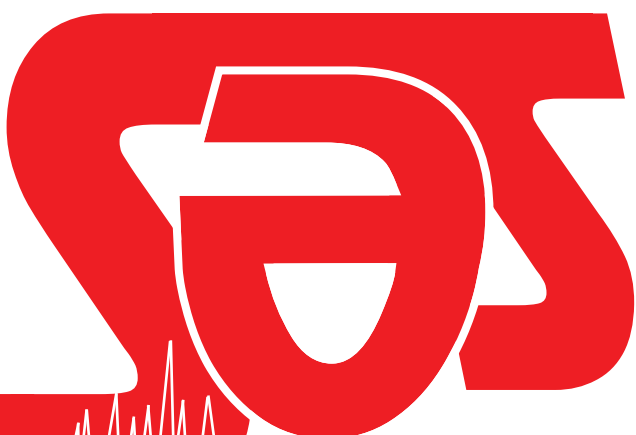
QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"ƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 052 (7220)

2 aprel 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Əsrin soyqırımı və
qətlamları: Başlıbel

13

Ağdam və Şuşanın böyük dirçəliş dövrü

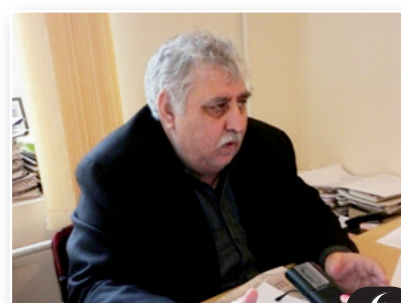

2

Fransızsayığı “demokratiya”...

Valeh Məhərrəmli
vəfat edib

6

Xaricdəki trolların
menyusuna yeni
tezislər əlavə olunur

11

Telefonu al,
kitabı ver

14

Un
niyə
bahalaşdı?

16

İran
raketlərlə
danışacaq

12

Ağdam və Şuşanın böyük dirçəliş dövrü

Prezident İlham Əliyev: "Qısa müddət ərzində bu qədər bərpa işləri heç bir ölkədə heç vaxt görülməmişdir"

27 il sonra Ağdam işğaldan azad olundu və Azərbaycan öz haqqına qovuşdu. Bu gün Ağdam yeni günün yaşayır və işğaldan azad olunan Ağdamda abadlıq-quruculuq işləri həyata keçirilir. Azərbaycanın Vətən müharibəsində qazandığı parlaq qələbə nəticəsində Ağdam bir güllə atılmadan düşmən tapdağından azad olunub.

lanmış ağ ev Ağdam Azərbaycana qaytarıldı. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 4 qətnəsinə məhəl qoymayan Ermənistan öz işğalçı siyasətini davam etdirsə də Azərbaycanın güclü ordusu və Ali Baş Komandan, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin siyasəti iradəsi ilə torpaqlarımız işğaldan azad edildi. 27 il Ağdam şəhəri də daxil olmaqla, ərazisinin böyük bir hissəsi erməni işğalı altında olan ərazimiz, əzəli torpaqlarımız

aparılır. Görülən işlər hazırlanmış layihələr, şəhərlərin baş planı əsasında sistemli olaraq reallaşır. "Biz Ağdamı yenidən qururuq və quracağıq, indi genişmiqyaslı quruculuq işləri aparılır", - deyə Prezident çıxışında bildirib. Dövlətimizin başçısı, həmçinin qeyd edib: "İşğaldan sonrakı dövrdə bir çox önəmli infrastruktur obyekti istifadəyə verilib, ilk növbədə, yollar. Ağdam-Bərdə yolu yenidən quruldu. Heç sovet dövründə bu

Mərkəzi inşa edilir. Artıq "İmarət" Kompleksi, Natəvanın qəbri bərpa olunub. Ağdam rayonunda erməni vandalizminə məruz qalan tarixi-memarlıq abidələrindən biri də Qarabağ xanlığının banisi Pənahəli xanın sarayıdır. XVIII əsrə aid bu tarix-memarlıq abidəsi Azərbaycan ərazisində yayılmış digər xan saraylarından fərqlənərək dəbdəbəli ev xüsusiyyəti daşıyır. İşğal altında olmuş ərazilərdəki digər tarixi-

"İkinci Qarabağ müharibəsi nəticəsində Ağdam şəhəri və o vaxt işğal altında olan kəndlər bir güllə atılmadan geri qaytarıldı. Ağdamla bərabər, Laçın və Kəlbəcər rayonları da. Biz onsuz da bu torpaqları azad edəcəkdik, ancaq müharibə davam etsəydi, çoxlu itkilər olacaqdı. Biz ona görə müharibəni vaxtında dayandırdıq, ancaq öz siyasətimizdən bir addım geri atmadıq. Ondan üç il sonra tam nəzarəti ələ götürdük, suverenliyi, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etdik və bu gün separatizmin kökü kəsildi. Bu gün burada insanlar rahat yaşayacaqlar, heç kimdən qorxmadan, ləyaqətlə yaşayacaqlar. Əminəm ki, xoşbəxt yaşayacaqlar." Bu sözləri Prezident İlham Əliyev Ağdamın Sarıcalı kəndində yeni mənzillərə köçən sakinlərlə görüşdə çıxışında səsləndirib.

2020-ci ilin sentyabrın 27-dən başlayaraq Azərbaycan Ordusu ölkəmizin əzəli torpaqlarının azadlığı uğrunda genişmiqyaslı əks-hücum əməliyyatlarına başlayıb. Hərbi əməliyyatlar zamanı uzun illər işğal altında olan torpaqlar Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən kəndbəkənd, qarışbaqarış azad edilib. Ağdam rayonunun işğaldan azad olunması 2020-ci ilin noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli Bəyanatın nəticəsində baş tutdu. 27 ildən sonra günəş şüaları ilə nur-

sahiblərinə qaytarıldı.

"ELƏ BİR ŞƏHƏR QURACAĞI Kİ, BÜTÜN DÜNYA BİZƏ HƏSƏD APARACAQ"

Ermənilər nə qədər vandallıq əməlləri törətsələr də, xalqımıza məxsus dini-mədəniyyət abidələrini, yaşayış evlərini, infrastrukturunu dağıtmış olsalar da, tarixi həqiqət qələbə çaldı. Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərdə böyük abadlıq-quruculuq işləri

gözləndirilməlidir. Ağdam-Xankəndi yolu inşa edilir. Bu da Bərdə-Ağdam yolu kimi dördzolaqlı olacaq. Dəmir yolu çəkilir, yaqın ki, bu il istifadəyə veriləcək. Yəni, Ağdama dəmir yolu ilə rahat gəlmək mümkün olacaq. Vağzal kompleksi inşa edilir. Ağdam məscidi bərpa edilmişdir".

Mənfur düşmənin bütün müsəlmanları, dünya müsəlmanlarını təhqir etmək üçün orada heyvan saxladığını bildirərək birinci bərpa olunan binanın Ağdam məscidi olduğunu diqqətə çatdırmışdır. Burada Muğam

mədəni, dini abidələr kimi, Pənahəli xanın imarəti də işğalçılar tərəfindən təhqir edilib, vandalizmə məruz qalıb. Prezident İlham Əliyevin müvafiq tapşırığına uyğun olaraq Pənahəli xanın sarayının yerləşdiyi "İmarət" Kompleksinin bərpa edilməsi üçün işlər başlanılmış və yenidən qurulmuşdur. "Xaçınçay su anbarı yenidən quruldu. Düşmən onu da qurutmuşdu. Məktəb binası inşa edilir, xəstəxana tikilir, böyük sənaye kompleksi fəaliyyət göstərir. Artıq bir neçə müəssisə orada fəaliyyət göstərir və bu, Qarabağ, Şərqi Zəngəzur bölgəsinin ən böyük sənaye kompleksi olacaq. Təbii ki, yaşayış evləri, bir neçə yaşayış kompleksi inşa edilir, bu il istifadəyə veriləcək. Bununla bərabər, bölgənin turizm imkanları nəzərə alınaraq iki mehmanxana artıq fəaliyyətə başlayıb və həm Ağdam, həm Füzuli, həm ətraf bölgələrə xidmət göstərəcək. Bax, biz belə şəhər qururuq. Yadımdadır, işğaldan sonra ilk dəfə Ağdamda ağdamlılarla görüşəndə və yeni şəhərin təməlini qoyanda mən demişdim, elə bir şəhər quracağıq ki, bütün dünya bizə həsəd aparacaq", - deyə dövlətimizin başçısı bildirib.

Ardı Səh. 3

Ağdam və Şuşanın böyük dirçəliş dövrü

Əvvəli-Səh-3

Ağdam rayonunda quruculuq işlərinin geniş vüsət aldığı yerlərdən biri də Sarıcalı kəndidir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva martın 27-də Ağdam rayonunun Sarıcalı kəndinin birinci mərhələsinin açılışında iştirak ediblər.

Kənd Birinci Qarabağ müharibəsində Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən 1993-cü il iyulun 23-də işğal olunmuşdu. İşğal dövründə kənd viran qoyularaq xarabalığa çevrilmişdi, burada evlərlə yanaşı, məktəb, uşaq bağçası, səhiyyə, ticarət, iaşə obyektləri də vəhşicəsinə məhv edilmişdi. Sarıcalı kəndi işğaldan azad edildikdən sonra burada azərbaycanlılara aid kütləvi məzarlıq aşkarlanıb. İşğaldan əvvəl kənddə 239 ailə, ümumi-

likdə 1024 nəfər əhali yaşayıb.

Ağdam şəhərinin mərkəzindən 6 kilometr məsafədə yerləşən bu kəndin təməlini 2022-ci il oktyabrın 4-də Prezident İlham Əliyev qoyub.

Sarıcalı kəndi 1873 nəfər (425 ailə) əhali üçün planlaşdırılıb. Layihələndirilən ümumi ərazi 123 hektardan çoxdur. Ümumilikdə kənddə 2 mərhələ üzrə 425 fərdi evin inşası nəzərdə tutulub.

Burada əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi üçün hər cür şərait yaradılıb, təhsil, iqtisadi, sosial və məişət təyinatlı müxtəlif müəssisələr, klub-icma və mədəniyyət mərkəzləri tikilib. Burada sosial məsələlər də öz həllini tapıb. Kəndaxili yollar, elektrik, rabitə, su xətləri çəkilib, qaz təchizatı təmin olunub.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Sarıcalı kəndində yerli icra strukturları üçün inşa olunmuş çoxfunksiyalı inzibati binanın açılışında iştirak ediblər.

Kəndin girişində inşa edilmiş bu binada bir sıra qurumlar fəaliyyət göstərəcək. Bu isə öz növbəsində əhaliyə göstəriləcək xidmətlərin vahid məkandan təqdim olunmasına və vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsinə imkan yaradacaq. Binada müxtəlif ictimai və iş otaqlarında işçilərin yüksək səviyyədə fəaliyyət göstərmələri üçün bütün şərait mövcuddur.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Sarıcalı kəndində yeni inşa edilmiş fərdi yaşayış evlərində yaradılan şəraitlə tanış olublar. Birinci mərhələ üzrə buraya 895 nəfərin (203 ailə) köçürülməsi planlaşdırılır. Artıq 203 fərdi ev inşa olunub. Evlər iki, üç, dörd və beşotaqlıdır. Məskunlaşdırılacaq əhalinin gələcək sayı nəzərə alınaraq, kəndin salınmasının birinci mərhələsi üçün 54 hektar torpaq sahəsi ayrılıb.

"AĞDAM RAYONUNUN İŞĞALDAN SONRA BİRİNCİ YAŞAYIŞ MƏNTƏQƏSİ KEÇMİŞ KÖÇKÜNLƏRİN SƏRƏNCAMINA VERİLİR"

Buraya yeni mənzillərə köçən sakinlərə görüldüyü kimi lazımi şərait yaradılıb. Ramazan bayramı ərəfəsində kəndin istifadəyə verilməsi keçmiş köçkünlər üçün ikiqat bayrama çevrilib. "Mən işğal dövründə keçmiş köçkünlərlə çoxsaylı görüşlərim zamanı onlara müvəqqəti yaşayış evlərini təqdim

edərkən hər dəfə deyirdim ki, torpaqlar azad olunandan sonra daha da gözəl şərait yaradılacaq və biz sizi öz doğma torpağınıza qaytaracağıq. Bu gün də o sözlərimin təsdiqi bir daha öz yerini tapır. Artıq 13-cü yaşayış məntəqəsidir ki, keçmiş köçkünlər qayıdırlar. Bütün keçmiş köçkünlər üçün gələcəkdə bu cür şərait yaradılacaq. Ağdam rayonunun işğaldan sonra birinci yaşayış məntəqəsi keçmiş köçkünlərin sərəncamına verilir. Ancaq bu il digər kəndlərə də ağdamlılar qayıdacaqlar. Kəngərli, Xıdırlı kəndlərinə bu il qayıdış nəzərdə tutulub, digər kəndlərdə inşaat işləri gedir. Təbii olaraq, Ağdam şəhəri sıfırdan qurulur, yenidən qurulur və ölkəmizin ən gözəl şəhərlərindən birinə çevriləcək".

"AZAD EDİLMİŞ ƏRƏZİLERDƏ İNDİ 40 MİNDƏN ÇOX İNSAN YAŞAYIR VƏ ÇALIŞIR"

Prezident İlham Əliyev onu da bildirib ki, azad edilmiş ərazilərdə indi 40 mindən çox insan yaşayır və çalışır: "İlin sonuna qədər də təqribən 30 min, 40 min qayıtmalıdır. İndi Ağdam rayonunun ilk sakinləri sizsiniz. Amma yaxın aylarda qonşularınız da gələcək, Xıdırlıya, - yəqin ki, görmüsünüz, böyük inşaat işləri gedir, - Kəngərliyə, ilin sonuna qədər Ağdam şəhərinə. Burada rahat, xoşbəxt yaşayacaqsınız".

Bildiyimiz kimi, Ağdam rayonunun Xıdırlı və Kəngərli kəndlərinin dövlət başçısı tərəfindən təməli qoyulmuşdur. Ağdam şəhərindən 6 kilometr məsafədə yerləşən Kəngərli kəndində 2626 nəfərin (639 ailə) məskunlaşması planlaşdırılıb. Layihələndirilən ümumi ərazi 177,2 hektardır. Burada məskunlaşacaq əhalinin sayı nəzərə alınaraq, yaşayış məhəllələrinin salınmasının birinci mərhələsi üçün 66,2 hektar torpaq sahəsinin ayrılması nəzərdə tutulub. Əlbəttə ki, dövlət başçısının Ağdam rayonuna səfərləri bu ərazidə görülən işlərin daha sürətli reallaşmasının təzahürüdür.

TARİXİ HADİSƏLƏRİN ŞAHİDİ ŞUŞA

Qarabağın tacı Şuşa da yeni dövrünü yaşayır. Noyabrın 8-də 28 illik həsrətdən sonra Azərbaycan xalqı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən və rəmzi mənə daşıyan Şuşa şəhəri işğaldan azad edildi. Şuşa şəhərinin işğaldan azad olunması Azərbaycanın hərbi-diplomatik uğurlarının təzahürüdür. Qarabağın incisi hesab olunan Şuşa şəhərinin rəşadətli Ordumuz tərəfindən işğaldan azad edilməsi əlbəttə ki, müharibənin sonrakı gedişinə həlledici təsir göstərərək Zəfər Günü kimi tariximizə yazıldı. Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyətli və prinsipial mövqeyi hərbi meydanında olduğu kimi, diplomatiya meydanında da uğurlarımızı şərtləndirdi.

Ölkə başçısı Cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan Ordusu 30 il müddətində

də davam edən işğala cəmi 44 gün müddətində son qoymağı bacardı, Ermənistanı diz çökdürdü, təslim olmağa məhkum etdi. İşğal altından azad olunan ərazilərimiz kimi Şuşada da abadlıq-quruculuq işləri sürətlə davam etdirilir. Ermənilərin xarabalığa çevirdiyi məkanlarda yeni yollar çəkilir, dayanıqlı və davamlı iqtisadi fəallığın təmin edilməsinə yönəldilən infrastruktur layihələri reallaşır, tarixi-mədəniyyət və dini abidələrimiz təmir və bərpa olunur. Su, qaz, elektrik təsərrüfatlarının bərpası ilə bağlı işlər uğurla davam etdirilir. Böyük Qayıdış üçün lazımi tədbirlər həyata keçirilir və burada reallaşdırılan infrastruktur layihələr və tədbirlər bir daha sübut edir ki, müqəddəs şəhər yenidən dirçəlir, inkişaf edir, geniş abadlıq və quruculuq meydanına çevrilib. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva martın 27-də Şuşada tarixi Çöl Qala məscidinin və bulağının bərpadan sonra açılışında iştirak edib, iaşə obyektlərində yaradılan şəraitlə, Qarabağ küçəsində, Şuşa Mualicə-Sağlamlıq Mərkəzində və Yeni Şuşa məscidində aparılan tikinti işləri ilə tanış olublar.

Şuşada tarixi Çöl Qala məscidində bərpa işləri Heydər Əliyev Fondu tərəfindən "PAŞA Holding"-in dəstəyi ilə aparılıb. Bərpa işlərinə 2023-cü ildən başlanılmışdı. Ötən müddət ərzində məscidin həyətinin deformasiyaya uğrayan əksər döşəmə daşları sökülərək möhkəmləndirilib və fərş döşəmə bərpa edilib. Dəmir giriş qapısı və hasar üzərindəki məhəccərlər Qarabağ memarlığına xas bəzəklerle hazırlanıb. Məscidin inşasında istifadə olunan daşlar bərpa edilib, mehrab yenidən qurularaq üzərinə "Qurani-Kərim"-dən ayələr və naxışlar işlənib. Çöl Qala məscidinin yaxınlığında yerləşən və XIX əsrə aid olan Çöl Qala bulağı da bərpa edilib.

Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Şuşada Qarabağ küçəsində dövlət-özel tərəfdaşlığı layihələri çərçivəsində aparılan tikinti işləri və iaşə obyektlərində yaradılan şəraitlə də tanış olublar. Küçədə ümumilikdə müxtəlif təyinatlı 10 binanın inşası aparılır. Onların arasında mehmanxana, ofislər, iaşə obyektləri, Şuşa Qorucu İdarəsinin binası da var. Tikinti işləri yüksək keyfiyyətlə və şəhərin ümumi görünüşünə uyğun həyata keçirilir. Bu binaların inşası tarixi Azərbaycan şəhəri olan Şuşanın inkişafı istiqamətində atılan addımların bir hissəsidir.

Daha sonra dövlətimizin başçısı və birinci xanım Şuşa Mualicə-Sağlamlıq Mərkəzində aparılan tikinti işləri ilə tanış olublar.

Təməli 2021-ci il noyabrın 7-də Prezident İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə qoyulan bu tibb ocağı 90 çarpayılıqdır və 6 korpusdan ibarətdir. Şuşa Mualicə-Sağlamlıq Mərkəzinin ərazi-

sində, eyni zamanda, Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi, yoluxucu xəstəliklər və hemodializ korpusları inşa olunub.

"BÜTÜN BUNLAR ÖZ GÜCÜMÜZƏ HƏLL OLUNAN LAYİHƏLƏRDİR, MƏSƏLƏLƏRDİR"

Yeni Şuşa məscidinin də təməli 2021-ci ildə dövlətimizin başçısı tərəfindən qoyulub. Məscid tarixi şəhərdə modern memarlıq nümunəsi kimi göz oxşayacaq. Onun memarlıq həlli rəmzi xarakter daşıyır. Belə ki, Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə məscidin forması 8 rəqəmini əks etdirəcək və bu, noyabrın 8-də Şuşanın işğalçılardan azad olunmasını, Zəfər Günü'nü simvolizə edəcək. Məscidin iki minarəsi isə 11 rəqəmini əks etdirəcək. Bu, Şuşanın və

Qarabağın işğaldan on birinci ayda azad edilməsinin rəmzidir.

Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşada, Cıdır düzündə 29 ildən sonra yenidən "Xarıbülbül" musiqi festivalı keçirildi. Vətən uğrunda canlarından keçmiş qəhrəman şəhidlərin əziz xatirəsinə həsr edilmiş möhtəşəm "Xarıbülbül" musiqi festivalı düşməne, bu müqəddəs şəhərə yad olan ünsürlərə həm də cavab oldu. 15 iyun 2021-ci ildə "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Cumhuriyyəti arasında mütəfəqlik münasibətləri haqqında Şuşa Bəyannaməsi"-nin imzalanması iki ölkə arasında münasibətlərin yeni mərhələyə qədəm qoyduğunun təzahürüdür. İdeoloji mərkəzə çevrilən Şuşada imzalanan Mütəfəqlik haqqında Bəyannamə dost ölkələr arasındakı əlaqələri daha yüksək zirvəyə qaldırdı.

Bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Şuşada abadlıq-quruculuq işləri geniş vüsət alıb. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin tapşırığına əsasən və dövlət başçısının bilavasitə nəzarəti altında qədim tarixi və memarlıq üslubu qorunub saxlanılmaqla Şuşa şəhərinin, tarixi və dini abidələrin, muzeylərin planlı şəkildə bərpa olunması istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir. Heydər Əliyev Fondu tərəfindən aparılan bərpa işlərindən sonra Mehmandarovların malikanə kompleksi açılıb. Azərbaycan şairi və ictimai xadim Molla Pənah Vəqifin muzey-məqbərə kompleksinin, Vəqifin büstünün yenidən qurulması, görkəmli bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin heykəlinin Şuşada yenidən ucaldılması ilə yanaşı Şuşada Yaradıcılıq Mərkəzi də istifadəyə verilib. Görülən və görülməli bütün işlər bunlarla bitmir. Azad Şuşamız müasir bir məkana çevrilir. Şuşada Yuxarı Gövhər Ağa məscidinin yenidənqurma və bərpa işlərindən sonra açılışı, Saatlı məscidinin və Milli Xalça Muzeyinin Şuşa filialının açılışları və s. Şuşanın yenidən qurulmasının təzahürüdür.

"Bütün bunlar öz gücümüzə həll olunan layihələrdir, məsələlərdir. Azərbaycan dövləti bu gün bu işləri görməyə qadirdir. Mən təkcə Ağdam rayonunda gedən işləri sadaladım. Amma əgər bütövlükdə azad edilmiş torpaqlarda gedən işləri götursək, qısa müddət ərzində bu qədər bərpa işləri heç bir ölkədə heç vaxt görülməmişdir", - deyərək Prezident bildirib.

Zümrüd BAYRAMOVA

“İran Azərbaycan ilə əlaqələrin inkişafına mühüm əhəmiyyət verir”

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev İran Prezidentinin siyasi məsələlər üzrə müşavirini qəbul edib

Prezident İlham Əliyev aprelin 1-də İran İslam Respublikası Prezidentinin siyasi məsələlər üzrə müşaviri Mehdi Sənaşini qəbul edib. Qəbula görə minnətdarlığını bildiren Mehdi Sənaşi İran İslam Respublikasının Prezidenti Məsud Pezeşkianın salamlarını dövlətimizin başçısına çatdırdı.

Prezident İlham Əliyev salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını İran dövlətinin başçısına çatdırmağı xahiş etdi. Ölkəmizə daha əvvəllər də səfər etdiyini xatırlayan qonaq Azərbaycanın davamlı

inkişafının şahidi olduğunu dedi.

Mehdi Sənaşi İranın qonşu dövlətlərlə, xüsusilə tarixi, dini, mədəni bağlılığı olan Azərbaycan ilə əlaqələrin inkişafına mühüm əhəmiyyət verdiyini vurğuladı, hazırda ölkələrimiz arasında münasibətlərin bütün sahələrdə inkişafından məmnunluğunu bildirdi.

Dövlətimizin başçısı da öz növbəsində Azərbaycanın və İranın ortaq dəyərləri bölüşdüyünü qeyd edərək, son dövrlərdə ikitərəfli qarşılıqlı səfərlərin dinamikasını müsbət qiymətləndirdi. Prezident İlham Əliyev Mehdi Sənaşinin Azərbaycana səfərinin ikitərəfli gündəliklə bağlı məsələlərin müzakirəsi üçün yaxşı imkan yaradacağına

ümüdvarlığını ifadə etdi.

Görüşdə ölkələrimiz arasında nəqliyyat, xüsusilə Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizinin inkişafı, iqtisadi-ticarəti, enerji və digər sahələrdə əməkdaşlıq məsələlərinə dair müzakirələr aparıldı, hökumətlərarası komissiyaların fəaliyyətinə toxunuldu. Söhbət zamanı Ağbəd istiqamətində Araz çayı üzərində körpünün tikintisi prosesi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

rələr aparıldı, hökumətlərarası komissiyaların fəaliyyətinə toxunuldu. Söhbət zamanı Ağbəd istiqamətində Araz çayı üzərində körpünün tikintisi prosesi ilə bağlı fikir mübadiləsi aparıldı.

Dünən Sahibə Qafarovanın sədrliyi ilə Milli Məclisin yaz sessiyasında növbəti plenar iclası keçirilib. Milli Məclisin sədri əvvəlcə 31 Mart – Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü ilə bağlı danışib. O, diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycan Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə İkinci Qarabağ müharibəsində və antiterror əməliyyatında əldə edilən tarixi qələbələr nəticəsində dövlətimizin ərazi bütövlüyü və suverenliyi tam bərpa olunub, erməni ekspansionizminə sarsıdıcı zərbə endirilib. Son iki yüz ilə yaxın dövrdə məruz qaldığımız torpaq itkiləri, etnik təmizləmələr və soyqırımları silsiləsinə son qoyulub.

Sonra cari məsələlərlə bağlı müzakirələr aparılıb. Çıxış edən deputatlar gündəmdə olan bəzi məsələlər barədə fikirlərini açıqlayıblar. Bildirilib ki, Avropa İttifaqının Ermənistandakı dırnaqarası müşahidə missiyası Azərbaycanla həmsərhəd ərazilərdə “binokl diplomatiyası”nı davam etdirir, lakin ölkəmizə qarşı bu cür təcridatlar heç bir nəticə verməyəcək. Qeyd olunub ki, Azərbaycan işğal altında olan torpaqlarını azad edərək öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tam bərpa edib, iqtisadi, siyasi, hərbi baxımdan Cənubi Qafqazın ən güclü dövləti olaraq, beynəlxalq miqyasda söz sahibidir və bütün məsələlərin ikitərəfli müstəvidə müzakirə edilərək həll olunmasına üstünlük verir.

Çıxışlarda Almaniya Prezidentinin sosial media profilində ölkəmizin əleyhinə olan paylaşım edildiyi təəssüflə qeyd olunub. Sonra həmin postun səhvən yerləşdirildiyi etiraf edilərək çıxarıldığı, Almaniya Prezidenti Administrasiyası tərəfindən Azərbaycana üzrxahlıq məktubunun ünvanlandığı bildirilib və bunun dövlətimizin başçısının, ölkəmizin nüfuzunun göstəricisi olduğu vurğulanıb.

Bununla yanaşı, son günlərdə dərc edilmiş ABŞ-ın Dini Azadlıq Komissiyasının illik hesabatında ölkəmizlə bağlı həqiqətə uyğun olmayan məlumatların yer aldığı deyilib. Bildirilib ki, bu gün Azərbaycan dünyada multikulturalizm və tolerantlıq mərkəzlərindən birinə çevrilib, ölkəmizdə etiqad azadlığı təmin olunub, burada fəaliyyət göstərən bütün dini konfessiyalar üçün dövlətimiz tərəfindən hər cür şərait yaradılıb. Çıxışlarda bir sıra digər aktual mövzular, o cümlədən seçiciləri narahat edən məsələlər barədə də söhbət açılıb, bəzi təkliflər səsləndirilib. Parlamentin sədri iclasın gündəliyinə 15 məsələnin daxil edildiyini bildirib. O, ilk 4 məsələnin üçüncü oxunuşda qanun layihələri olduğunu söyləyib.

Sonra iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri Azər Əmiraslanov “Nəqliyyat haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsini (üçüncü oxunuş) təqdim edib. Bildirilib ki, dəyişikliklərdə müvafiq qurumun fəaliyyət istiqamətləri üzrə işlərin görülməsi üçün zərur

Milli Məclisin növbəti plenar iclasında 15 məsələ müzakirə edilib

ri olan lisenziya və icazələrin alınmasından azad olunması nəzərdə tutulur.

Elm və təhsil komitəsinin sədri Anar İsgəndərov “Təhsil haqqında” və “Peşə təhsili haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə (üçüncü oxunuş) qanun layihəsi ilə bağlı çıxışında sənədin səsə qoyulmasını xahiş edib. Sənəddə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məskunlaşmış, dövlət, bələdiyyə və özəl peşə təhsili müəssisələrinə qəbul olunmuş şəxslərin təhsil aldıkları müddətdə təhsil haqqının dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilməsi təklif olunur.

İclasda Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədr müavini Elşən Musayev “Feldyeger rabitəsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə (üçüncü oxunuş) qanun layihəsindən bəhs edib. Bildirilib ki, Qanuna edilən dəyişiklikdə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı diplomatik korrespondensiyanın daşınması qaydasını müəyyən edən orqan kimi təsbit edilir.

Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin üzvü Nizami Səfərov “Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (üçüncü oxunuş) ilə bağlı məlumat verib. Bildirilib ki, sənəddə Konstitusiyaya Məhkəməsi hakimlərinin vəzifədə olmasının yaş həddinin 70-dən 75-ə artırılması və 75 yaşına çatmış hakimlərin yeni hakim təyin olunanaqədək vəzifələrini icra etmə müddəti müəyyənləşir. Qanun layihələri üçüncü oxunuşda qəbul edilir. Sonra Sahibə Qafarova gündəliyin növbəti 7 məsələsinin ikinci oxunuşda qanun layihələri olduğunu bildirib.

Azərbaycan Respublikasının Əmək Məcəlləsində, Mülki Prosessual Məcəlləsində, Ailə Məcəlləsində, Cinayət Məcəlləsində, Vergi Məcəlləsində, Cəzaların İcrası Məcəlləsində, “Sosial sığorta haqqında”, “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Dövlət qulluqçularının ayrı-ayrı kateqoriyaları üçün qısaldılmış iş vaxtı haqqında”, “Dövlət rüsumu haqqında”, “İcra haqqında”, “Ünvanlı dövlət sosial yardım haqqında”, “Sosial müavinətlər haqqında”, “Əmək pensiyaları haqqında”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” Konvensiyaya qoşulmaq barəsində”, “Əlilliyi olan şəxslərin hüquqları haqqında” və “Məşğulluq haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (ikinci oxunuş) təqdim edilir.

“Kredit büroları haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə (ikinci oxunuş) qanun layihəsinin mahiyyəti haqqında məlumat verilib. “Enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə (ikinci oxunuş) qanun layihəsi təqdim edilir.

Vergi Məcəlləsində, “Valyuta tənzimi haqqında”, “Kommersiya sirri haqqında”, “Hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı və dövlət reyestri haqqında”, “Banklar haqqında”, “Sığorta fəaliyyəti haqqında”, “Bank olmayan kredit təşkilatları haqqında”, “İnvestisiya fondları haqqında”, “Qiymətli kağızlar bazarı haqqında”, “Cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın ləqəlləşdirilməsinə və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” və “Ödəniş xidmətləri və ödəniş sistemləri haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (ikinci oxunuş) ilə bağlı məlumat verilib.

Azərbaycan Respublikasının 1997-ci il 3 oktyabr tarixli 377-IQ nömrəli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Hərbi xidmətkeçmə haqqında” Əsasnamədə dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (ikinci oxunuş) təqdim edilib. “Dövlət rüsumu haqqında” və “Lisenziyalar və icazələr haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsini (ikinci oxunuş) diqqətə çatdırılıb. Həmçinin Cinayət Məcəlləsində və İnzibati Xətalər Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsinin (ikinci oxunuş) mahiyyətindən söz açılıb. Qanun layihələri ikinci oxunuşda qəbul edilib. Milli Məclisin sədri gündəliyin növbəti 4 məsələsinin birinci oxunuşda qanun layihələri olduğunu söyləyib və deputatlardan çıxışlar zamanı birinci oxunuşun tələblərini nəzərə almalarını xahiş edib.

Gündəliyin on ikinci məsələsi olan “Ölçmələrin vəhdətinin təmin edilməsi haqqında”, “Uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində akkreditasiya haqqında”, “Standartlaşdırma haqqında” və “Texniki tənzimləmə haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (birinci oxunuş) ilə bağlı məlumat verilib. Bildirib ki, qanun layihəsinin məqsədi keyfiyyətə nəzarət sahəsində rəqəmsallaşmanın həyata keçirilməsi məqsədilə vahid elektron informasiya sisteminin hüquqi bazasının yaradılması, bu sahədə elektron xidmətlərin tətbiqi yolu ilə prosedurların optimallaşdırılması, ölçmə, texniki tənzimləmə və uyğunluğun qiymətləndirilməsi sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi və xidmətlərin şəffaflığının artırılması ilə bağlıdır.

Ailə Məcəlləsində, Mülki Məcəllədə, “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında”, “Uşaq hüquqları haqqında”, “Yol hərəkəti haqqında”, “Valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların sosial müdafiəsi haqqında”, “Yetkinlik yaşına çatmayanların baxımsızlığının və hüquq pozuntularının profilaktikası haqqında” və “Penitensiar müəssisələrdə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosial adaptasiyası haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (birinci oxunuş) ilə bağlı məlumat verilib. Təklif olunan dəyişikliklər qeyyumluq və himayəçilik orqanlarının razılığı (icazəsi) ilə əlaqədar həmin orqanların qərarlarının müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanın (qurumun) informasiya sistemində daxil edilməsi və həmin sistem vasitəsilə əldə edilməsi məqsədilə hazırlanıb.

Gündəliyin on dördüncü məsələsi olan İnzibati Xətalər Məcəlləsində, “İcra məmurları haqqında”, “İcra haqqında”, “İpoteka haqqında” və “Nağdsız hesablaşmalar haqqında” qanunlarda dəyişiklik edilməsi ilə bağlı qanun layihəsi (birinci oxunuş) barədə bildirib ki, sənəd məhkəmə və digər orqanların qərarlarının icrası sahəsində aparılan ödənişlərin yalnız nağdsız qaydada həyata keçirilməsi məqsədilə hazırlanıb. Layihəyə əsasən, həmçinin icra icraatı çərçivəsində pul vəsaitlərinin depozit hesablar vasitəsilə ödənilməsi və bu ödənişlərin nağd qaydada həyata keçirilməsinə görə inzibati məsuliyyətin müəyyən olunması nəzərdə tutulur.

Gündəliyin sonuncu məsələsi olan Vergi Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsi (birinci oxunuş) barədə isə bildirilib ki, layihədə Vergi Məcəlləsinin “Kommersiya və (və ya) vergi sirri” adlanan 30-cu maddəsinə 30.6-18-ci maddəsinin əlavə olunması təklif edilib. Bu qanun layihələri də səsə qoyularaq birinci oxunuşda qəbul edilib.

Pulun var, gələrəm... Pulun var, alaram...

Nə bilərdik ki, bir vaxtlar məşhur musiqili komediya filmimizdə-“O olmasın, bu olsun”da maraqla baxıb güldüyümüz “Pulun var, gələrəm” səhnəsi illər sonra həyat səhnəmizə çevrilib əvvəlki qəhqəhəmizi acı gülüşlə əvəzləyəcək... Belə isə buyurun, oxuyun. Müasir dövrümüzün utandırıcı nuanslarından biri haqqında- əksər qızların pullu, evi, maşını, vəzifəsi olan oğlan axtarmasından, beləsinə tapmazsa, ailə qurmaq fikrində olmamasından danışmaq istəyirəm. Bəli, həqiqətən də bu, günümüzün həm utandırıcı, həm də düşündürücü məsələsidir. Haradan qaynaqlanırsa bu istək və arzular? Bunları gənclərin beyninə kim yükləyir? Onlar nəyə əsasən belə qənaətə gəlirlər?..

axtırdıq. Çox əziyyətlə yeni kirayə mənzilimizə daşınırdıq. Lakin bunların heç biri “nə üçün evimiz yoxdur?” problemini yaratmırdı. Evimizin bir gün olacağı arzusu ilə həyatla mübarizə aparırdıq.

Daha sonralar isə gənclər evlərini də alırdılar. Kirayədən öz yuvalarına köçürdülər. Hər ikisi əl-ələ verib həyatla mübarizə apararaq, işləyib-çalışaraq bunu bacara bilir, istedikləri hər şeyə nail olurdular.

Həyatla mübarizə də maraqlı məsələdir axı. Mübarizə həyatı rəngarəng, mənalı edəndir. Düşünəndə ki, ailə qurduğundan etibarən həm evin, maşının, evinin hər təminatı var, bəs sonra nə ilə mübarizə

ailəndən ayrı yaşamalırıq. Çox halda isə onların tanışlığı elə bu təklifin oğlan tərəfindən rədd olunması ilə də sonlanır.

Bəs qızlarımızı bu cür düşünməyə vadar edən səbəblər nələridir? Əlbəttə ki, bəzi anaların səhv tərbiyəsi, bir də sosial şəbəkələrdə. Bu gün istənilən sosial şəbəkələrdə qızlara düzgün yol göstərməyən qruplar mövcuddur. Məsələn, “qadınlar qrupu” kimi. Bu qruplarda adlarını bildirməyən gənc qadınlar ailələrində olan problemləri bölüşürlər. Qayınana-gəlin, ər-arvad münasibətləri, oğlanın maddi vəziyyəti, qızların cehizi, ailə münasibətlərindəki nüanslar burada müzakirə olunur. Vurğulayım ki,

Hansı ki, vaxt vardı, bu kimi gülünc fikirlər əsla ağıla gəlmirdi. İki insan bir-birini bəyəndisə, anlayırdısa, aralarında məhəbbət yaranırdısa, burada oğlanın nə evinin, maşının olub-olmaması, nə də hansısa bir vəzifədə çalışıb-çalışmaması heç bir rol oynamırdı. Gənclər bu məsələləri həyatın axarına buraxırdılar. Bu barədə düşünməyə belə ehtiyac qalmırdı. Çünki təhsil alan hər bir gənc təbii ki, hansısa bir vəzifədə çalışacaq, qarşıda evi də, maşını da olacaq.

Lakin indi həyatımızda hər şey kimi, ailə qurmaq məsələsində də saymaqla bitməyən dəyişikliklər meydana çıxıb ki, bunların heç biri bizim ailə və milli mədəni dəyərlərimizə uyğun deyil. Bu kimi arzu və istəklər biz əsrlərdən bəri qoruyub günümüzədək gətirib çıxara bildiyimiz ailə institutunu “müasir” şəkli salırıq. Lakin bu “müasirlik” əslində elə bir zərbədir ki, bunun acı nəticələrini illər sonra hiss edəcəyik.

Kirayə evlərdə başlanan həyat...

Orta yaş qrupunda olan nəslin nümayəndələri demək olar ki, ailə həyatına kirayə evlərdə başlayıblar. Ya işlə, ya yaşayış yeri

ilə bağlı, ya da müəyyən səbəblərdən atasının yanında yaşaya bilməyən gənclər olub ki, ailə qurandan 2-3 gün sonra kirayələdikləri evlərə köçüblər. Lakin bunu problem edən olmayıb ki, bizim nə üçün evimiz yoxdur.

Bu gün çoxları kirayələrdə başlanan ailə həyatından gözəl, həm də unudulmaz xatirələrlə danışa bilər. Kirayələrdə dünyaya gələn övladlarından, bu evlərdəki səadət dolu günlərdən, xoşbəxtlikdən söhbət açarlar. Çünki iki gəncin təmənnasız sevgisi, məhəbbəti ilə dolurdu bu evlər. Divarlara hopan bu ülvə hisslər o evin kirayəmi, yoxsa özünün olduğunu ağıla belə gətirmirdi. Ailə həyatına kirayə evdə başlayan biri kimi deyə bilərlər ki, həmin evlərdə heç də bu gün kirayələrdə yaşayanlardan fərqli həyat sürmürdük. Bəzən kirayə pulunu düzəldib ev sahibinə verə bilmirdik, bəzən gündəlik tələbatımızı ödəyə bilmirdik, süfrəmizə istədiyimiz nemətləri düzə bilmirdik. Bəzən eşyalarımızı yerləşdirməyə bir dolab tapa bilmirdik. Bu ayın maaşından növbəti ayın maaşınadək xeyli problemlərimiz olurdu. Bəzən ev sahibi evdən çıxmağı barədə xəbərdarlıq edirdi. Günlərlə yeni kirayə ev

edib həyatı maraqlandıra bilərsən? Bunları söyləməkdə məqsədim heç də əvvəldən evin, maşının olmasına qarşı çıxmaq deyil. Əlbəttə, olarsa, rahatlıq da olar, əmək haqqı da ailənin digər ehtiyaclarına, istirahətinə sərf olunur. Lakin məqsədim bunlarsız da ailə həyatına başlamağın mümkün olduğunu izah etməkdir. Belə isə nə üçün əksər qızlar pullu, vəzifəli, evi, maşını olan oğlan axtarırlar?

İlk tanışlıq, yoxsa ilkin axtarış?..

Ətrafımızdakı müşahidələrimizə, gördüklərimizə və şahidi olduqlarımıza əsasən deyə bilərik ki, hazırda qızlar var, onların məqsədi ailə quracağı oğlanla ilk tanışlıq deyil, onunla bağlı ilkin axtarışdır. Yeni qızlarımız var ki, ilk olaraq ailə quracağı adamın xasiyyəti, keyfiyyəti əvəzinə, ilkin axtarışlara çıxaraq onun evi, maşını, vəzifəsi, pulunun olub-olmaması ilə bağlı araşdırmalar aparır. Və yaxud da ailə qurmaqdan söhbət düşəndə açıq şəkildə bildirir ki, pulu, evi, maşını olmayan oğlanla evlənməyəcək.

Hələ qızlarımız var ki, tanış olduğu oğlanın qarşısına belə bir şərt də qoyur ki, biz

gənc qızlarımızın əksəriyyəti də bu söhbətlərin iştirakçısıdır.

Bu yaxınlarda həmin söhbətlərə mən də bir nəzər saldım. Bir gənc xanım qayınanasından yamanca gileylənir və gənc qızlara çağırış edirdi ki, nəbədə qayınana yanında qalasınız, evlənəcəyiniz oğlanla şərtiniz ayrı yaşamaq olsun. Əks halda mənim başıma qayınanamin açdığı oyunlarla qarşılaşa bilərsiniz. Başqa bir gənc qadın isə yoldaşından gileylənir, qazancının az olmasından, bunun da maddi vəziyyətlərinə təsir etdiyindən danışdı.

Ümumiyyətlə, belə qruplarda saysız bu cür söhbətlər gedir ki, bütün bunlar da qızlarımızda pullu, evi, maşını olan oğlan axtarmaq kimi istəklər formalaşdırır.

Qayınana ilə birlikdə yaşamaqdan qorxulan qızlar bu problemin qarşısını əvvəldən almağa çalışır, ailə quracağı adamın qarşısına şərt qoyur ki, bəs evimiz ayrı olmalıdır. Qruplarda müzakirə mövzusu olan digər söhbətlər isə əksər qızlarımızı pullu, evi, maşını, vəzifəsi olan oğlanlar axtarmağa sövq edir.

Ardı Səh. 6

Pulun var, gələrəm... Pulun var, alaram...

Əvvəli-Səh-5

Xoşbəxtlik pul, ev, maşın, vəzifə deyil

Lakin şüurlu şəkildə anlamaq lazımdır ki, pul, ev, maşın, vəzifə heç də xoşbəxtlik deyil. Bunların hamısı maddiyyatdır ki, bunu daha sonra da əldə etmək mümkündür. Lakin ailə qurmaq məsələsində ilkin olan iki gəncin bir-birilərinə anlamaları, sevmələri, bir-birinə təmənnaşlıq hisslərlə bağlanmalarıdır. Bu gün kimlərsə ev, maşın, vəzifə axtarışına çıxıb ailə qurmasını ləngidirsə, bəs sabah ölkəmizdə bu, yeni ailələrin qurulmasına, uşaqların artımına mənfi təsir göstərəcək axı.

Yuxarıda qayınana-gəlin, ər-arvad münasibətlərinə toxunduq. Birincisi, anlamalıyıq ki, bu söylənənlər hər bir ailəyə məxsus deyil. Minlərlə ailə var ki, qayınana-gəlin bir evdə illərdir, yaşayır, heç bir problem olmadan. illərdir ki, ailələr qurulur, ər-arvad arasında maddi imkanla bağlı heç bir söhbət olmur. Kimlərinse sosial şəbəkələrdə başına gələnləri danışması o demək deyil ki, bunu oxuyan qızların hamısının taleyi belə olacaq. İkincisi, bəli, bu, bir faktdır, qayınanalar var ki, gəlini ilə münasibətlərində günahkar tərəfdir. Övladı yaşda olan gəlininə öz uşaqlarına əsla etmədiyini edir. Hansı ki, o da onun bir övladıdır. Saysız faktlar var ki, bu faktlara əsasən dağılan ailələr də günahkar qayınanalarlardır.

Nə üçün hazırda qızlar ayrı yaşamaq istəyirlər? Buna səbəb olan qayınanaların düşünməyə ehtiyacı var. Bu problemin yarıdıcısı çox halda onlardır. Bir böyük kimi düşünsələr ki, oğlumuzun sevdiyi qadın bizə oğlumuz qədər doğmadır, düşünürəm ki, belə problemlər də yaranmaz. Həm də bütün cəmiyyətə sirayət etməz ki, qayınana yanında yaşamaq məşəqqətdir.

Qızlarımızın həyat yoldaşlarının qazancının azlığına dözümsüzlüyünə, "rəfiqəmin ərinin maşını var, mənim niyə olmasın?", "qonşu gəlin gündə bir paltar geyinir, mən də istəyirəm", "qayınanam mənə bu sözü nə üçün dedi?" təfəkkürünə gəlincə isə, bunlar yanlışdır, əziz gənc qadınlar. Həyat yoldaşının qazancı az da olar, çox da. Maşını tez də ola bilər, gec də, vəzifəsi ola da bilər, olma da. Əsas məsələ bütün bunlara tablaşıb ailəni qorumaq, onun dağılmasına bu kimi cılız məsələlərlə rəvac verməməkdir.

Pulun var, "gələrəm"...

Bəli, pulun var, gələrəm söyləməyin özü qürursuzluğu göstərən bir amildir. Gənc bir qız həyat yoluna başlayacağı adamın qarşısına necə şərt qoya bilər ki, pulun, evin, maşının var? Bunları öz qüruruna sığışdırıb necə soruşmaq, öyrənmək olar ki, sonra qərar verərsən ki, onunla evlənmək olar, ya olmaz...

Elə buna görə də qürur insanın yaraşığı, ən gözəl keyfiyyətidir, unutmayaq. Qürur insanın özünün özünə olan hörmət hissidir. Onlarla ailə tanıyırsan ki, həyat yolçuluğuna

bir nikah haqqında şəhadətnamə ilə çıxıb, indi təminatlı ailələrdir. Evləri də, maşınları da, pulları da var.

Lakin onlarla ailələrin də şahidi olmuşuq ki, pulu da yetərli olub, evləri, maşınları, hələ üstəlik vəzifəsi də olub, ancaq hazırda ən kasıb vəziyyətdə yaşan ailələr sırasında.

Deməli, əziz qızlarımız, evi, maşını, pulu, vəzifəni başlanğıcdan fikirləşmək, bunun axtarışına çıxmaq sadəcə gülcükdür. Gəlin bəyininlərimizdə kök salmaqda olan "pulun var, gələrəm" istəyindən vaz keçib, həyat quracağımız insanda mənəvi dəyərləri axtaraq. Əgər bu, varsa, deməli, yeni həyata başlamaq olar. Sonra Yaradan bu ailənin ruzisini yetirəcək, gələcək üçün hər bir təminat olacaq. Səbir, dözümlü, dəyanət Ulu Tanrının sevdiyi dəyərlərdir ki, bu xüsusiyyətlərə malik olanlara zaman-zaman hər şeyi bəxş edir. Gəlin, böyük səbirlə, təmkinlə

gələcəyə baxmaq. Ailələrimizi ülvə, saf hisslər üzərində quraq ki, onu heç kəs bizdən satın ala bilməsin. "Pulun var, gələrəm" ifadəsi qoy həmişə hər bir azərbaycanlı ailəsinin elə filmə baxıb güləcəyi bir səhnə olsun. Bu səhnə əsla düşüncələrimizə təmas etməsin. Yoxsa, itirəcəklərimiz çox olar...

Pulun var, alaram...

Müasir dövrümüzdə həm də bəzi oğlanların varlı-pullu kişilərin qızlarını axtarması, onlarla ailə qurmağa cəhd etməsi məsələsi var. Deməli, ortaya qoyduğumuz məsələ təkcə qızlarımızı deyil, həm də oğlanlara aiddir.

Axı bütün bunlar bizim xalqa məxsus olmayan fikirlərdir. Bəs biz hazırda kimə oxşayıırıq? Hanı o ailə dəyərlərimiz ki, təməlində ülvə hissləri dayanırdı. Hanı o gənclər ki, bir-birini böyük məhəbbətlə sevirdi, onları heç bir qüvvə bir-birindən ayıra bilməzdi. Hanı o illər ki, ailə quran cütlüyün ağına harada yaşayacaqları, nə yeyib-içəcəkləri belə gəlmirdi. Onlar yalnız bir-birilərinə olan sevgini düşünürdülər.

İndi eşidirsən ki, bəzi oğlanlar da maddi imkan yaxşı olan ailənin qızı ilə evlənmək istəyir ki, necə dəyərlər, yağ-bal içərisində yaşasın. Həm də bunu gizli şəkildə, üreklərində düşünmələr, sosial şəbəkələrdə elan edirlər ki, biz belə qız axtarıyıq.

Bu yaxınlarda avtobusla uzaq bir yol gedirdim. Arxada iki gənc oğlanın söhbətində də elə bu məsələdən bəhs olunurdu. Deməli, bunların bir dostu dediyimiz kimi, imkanlı qız axtarırmış özüne. Bu fikrə gəlməzdən əvvəl isə anası xalası qızı ilə bunlara söz kəsimiş. Oğlan da anasının sözündən çıxmayıb, razılıq verib. Lakin ürəyində maddi vəziyyəti yaxşı olan bir qızla evlənmək arzusu varmış. Günlərin bir günü belə bir qız çıxır qarşısına. İşlədiyi yerdə müdirinin qızı ilə rastlaşır. Və deyir ki, axtar-

Valeh Məhərrəmli vəfat edib

NEKROLOQ

"Səs" qəzetinin veteran yazarı Valeh Məhərrəmli uzun sürən xəstəlikdən sonra dünən dünyasını dəyişib. V.Məhərrəmli 1952-ci ildə fevral ayının 1-də Gürcüstan Respublikasının Marneuli rayonunda anadan olmuşdur.

"Əlinə" Xeyriyyə Cəmiyyətinin orqanı olan "Səs" qəzeti yarandığı gündən burada işləyən Valeh Məhərrəmli, bir il tərcüməçi kimi fəaliyyət göstərmiş, 1991-ci ildə "Səs" qəzetinə rus dilində yazılmış proqram və

nizamnamələri təcrümə edib, daha sonra müxbir, məsul katib və baş redaktorun müavini kimi məsul vəzifələrdə çalışıb.

"Səs" qəzetinin 34 illik tarixində ən uzun fəaliyyət göstərən əməkdaşı olub. Özünün dediyi kimi, "Səs" qəzeti onun üçün həmişə doğma idi. Kollektivdə həmişə səmimi davranışları ilə seçilirdi. Qəzetdə işlədiyi müddətdə siyasi yazılardan əlavə, qeyri-adi hadisələr haqqında 20-dən çox irili-xırdalı kitablar yazıb.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Naxçıvandakı fəaliyyətini işıqlandıran "Səs" qəzetinin aparıcı müxbirlərindən olan V.Məhərrəmli Yeni Azərbaycan Partiyasının yaranmasında, təbliğində xüsusi fəallıq göstərmişdir. Onun bu xidmətləri YAP və dövlət qurumları tərəfindən yüksək qiymətləndirilib, "Tərəqqi" medalına və "Əməkdar jurnalist" fəxri adına layiq görülmüşdür.

PS. SƏS Media Qrupu adından Bəhrüz Quliyev Valeh Məhərrəmli vəfatı ilə əlaqədar ailəsinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı verir. Allah rəhmət eləsin!

dığım elə bu imiş. Sonra tanış olurlar. Qız onu sevməyə başlayır. Atası əvvəl razı olmasa da, sonra qızının istəyinə qarşı çıxmaq istəmir. Beləliklə, razılaşır və oğlan öz xalası qızı ilə kəsikən sözü pozur və həmin qızla nişanlanır. Oğlanların söhbətinə görə dostları hələ evlənməyib. Lakin artıq orada çalışır. Qayınatası olacaq adam onun iş yerini dəyişdirib. Hazırda oğlan yaxşı bir yerdə işləyir.

Anası ilə xalası isə bir-birinə düşmən kəsiliblər. Çünki həminin gözü qarşısında bacısı və oğlu onun qızının hissləri ilə oynayır.

Təəssüf ediləcək hal ondan ibarətdir ki, tək qızlar, oğlanlar deyil, bəzi ailələr də var ki, oğlanlarına və qızlarına yetkinlik yaşına çatır-çatmaz elan edirlər ki, bax, bilməzsən kasıb-kusuba ürək verərsən ha. Biz səni imkanı olmayan adama verməyəcəyik və ya biz sənə imkanı olmayan ailədən qız almayacağıq, deyirlər. Beləliklə də övladlarının hissləri ilə oynayır, onları öz seçimləri qarşısında tərəddüdlə üz-üzə qoyurlar. Belə ailələr oğlan və ya qızlarından biri onların sözünün əksinə çıxıb

istədiyi, sevdiyi adama ailə qurmağa cəhd edərsə, onu bir dəfəlik silir, nə qapısını açır, nə də evlərinə gedir, maraqlanırlar.

Lakin onların sözü ilə oturub-duran övladları olur gözlərinin işığı. Onun üçün hər şey edirlər. Lakin onlar anlamırlar ki, pul da, var-dövlət də gəlir-gedəkdir. Sevgi, sayğı və hörmət isə milyonlara bərabərdir.

Dünya malı dünyada qalır

Bu misalı tam mənası ilə anlamayanlar yüzlərlədir. Hələ bəzən "bu dünyada bir gün görmək ki, dünya malı dünyada qalacaq", - deyənlərə də rast gəlirik. Lakin dərindən düşündə, bu, belədir. Adamlar var ki, neçə-neçə evi, maşını var. Pulu xərcləməyə yer tapa bilmir. Lakin iç dünyası boşdur. Heç bir maddi gəlir bu mənəvi dünyanın zənginləşməsinə xidmət edə bilmir. O evlə-

rin heç biri bu sağalmaz yaranın əlacı ola bilmir. O maşınların heç biri onu maddi dünyadan mənəvi dünyaya çatdıra bilmir. Xərclədiyi pulla hər şey alır, sevgidən, səadətdən, xoşbəxtlikdən savayı...

Bəlkə onlarla belə adamlar var ətrafımızda. Hər birimiz onlara şahid olmuşuq. Lakin bu adamların tam əksi olanlar da var aramızda. Bir evi, bir maşını, bir işi var. Eyni zamanda gözəl ailəsi, övladları, sevdiyi qadın, kişi var yanında. Hara baxırsan, səadət yağır, sevinc əhatə edir onu. İşdən çıxan kimi 50-60 kvadratmetrlik evi onu maqnit kimi çəkir özüne. Çünki onu bu evdə sevdii, sayğı duyduğu insan gözəyir. Qazancı da ailəsinin tələbatını ödəyir. Çünki bu qazanca evdəki düzgün həyat tərzini yoldaşlıq edir. Bu qazanca ailədəki hörmət hissi bərəkət gətirir.

Belə ailələrin maşınlarının da içərisi səadətlə doludur. Çünki o maşın bu sevgi dolu ailəyə xidmət edir. Onları istedikləri yere aparır, gətirir: səmimi, birgə, firavan şəkildə.

Deməli, "dünya malı dünyada qalır" deyənlər, heç də yanlış deyil. Həqiqətən də insana qalan sevgi, hörmət və sayğıdır.

Aldatmayaq, aldanmayaq...

Nə kimisə aldatmağa çalışsaq, nə də kiməsə aldanmağa, əziz oxucular. Yüzlərlə aldanmışlar var aramızda, yüzlərlə də aldadan. Nə üçün bəzi oğlanlar imkanlı ailələrin qızları ilə evlənmək istəyirlər. Bunu dərindən düşünmüşük mü?

Bunun arxasında hansı planların olduğunu anlamışıq mı? Axı kişi Koroğlu, Babək kimi əli qılınclı olar. Axı kişi Fərhad kimi əli küllüglü olar. Kişi ata-babalarımız kimi əli dırmaqlı, belli, kərəntili olar. Bəs belə isə kiminsə kölgəsinə sığınanların adı nədir? Belələrini tanımaq üçün çox əziyyət çəkmək lazım deyil, sadəcə bir qədər düşünmək yetər.

Onların bu istəyinin arxasında nəyin olduğu gün kimi aydındır. Qayınata hesabına arzularını həyata keçirmək, vəzifəyə getmək, ev, maşın sahibi olmaq və yaxud da çirkin həyat tərzini yaşamaq. Bütün bunlara görə də aldanmayaq.

Və aldatmayaq. Qoy kimse kimsəni şəxsi istəklərinə görə aldatmasın. Onsuz da tez, gec, hər şey ortaya çıxacaq. Bu zaman isə ortada qalan gənc qızlar və onların övladları olur. Bu məsələlərə valideynlər daha həssaslıqla yanaşmalıdır. Qızlarının həyat quracağı insanın insanlığını axtarmalıdır. Əgər bu, varsa, inanırıq ki, bütün maddiyyat onun kölgəsində qalacaqdır. Biz insan olduğumuz üçün bizə insani dəyərlər daha çox gərəkdir, nəinki maddi dəyərlər...

"Pulun var", alaram. Nə qədər utandırıcıdır, deyilmi?..

Mətanət Məmmədova

Paris məhkəməsi Marin Le Pen və onun Milli Birlik partiyasından olan səkkiz deputatı Avropa İttifaqının maliyyə vəsaitlərini mənimsəməkdə təqsirli bilib. Daha 12 deputat köməkçisi müvafiq məlumatları gizlətməkdə təqsirli bilinib. Fransanın əsas sağ partiyasının ideoloji liderinin 5 il müddətinə vəzifə tutması qadağan edilib. Bu, partiya qarşısında 2027-ci il seçkilərində kimin prezidentliyə namizədliyini irəli sürəcəyi ilə bağlı böyük sual yaradır. Tanınmış siyasətçinin dövlət vəzifələrində işləməsinə qadağa qoyulub-qoyulmayacağından tutmuş nə qədər müddətə qadağa qoyulacağına qədər hər şey önəmli idi. Onun hətta azadlıqda qalacağı məsələsi siyasətləri narahat edirdi. Marin Le Pen isə hökmün sonunu gözləmədən məhkəmə zalını tərk edib.

İqtisadi çətinliklərdən və ölkənin beynəlxalq nüfuzunun aşağı düşməsindən narazıdılar. Bununla belə, Le Penin hökmü ümumiyyətlə

ni mənimsəməkdə təqsirli bilinib. Prokurorluğun tələbi ilə məhkəmə onun 5 il müddətinə dövlət vəzifəsində işləməsinə

ifrat sağçı lideri Marin Le Penin seçkilərdə iştirakını qadağan edən məhkəmə qərarı ilə bağlı "xüsusi narahatlığını" ifadə edib. Bu barədə bazar ertəsi, martın 31-də Dövlət Departamentinin mətbuat katibi Tammi Brüs məlumat verib. "Vitse-prezidentin fevralın 14-də Münhen Təhlükəsizlik Konfransında azad sözün qorunması və insanların siyasi proseslərdən kənarlaşdırılmasına qarşı çıxışını xatırlayın. Biz Qərblə demokratik dəyərlər haqqında danışmaqdan daha çox şey etməliyik. Biz onları yaşamalıyıq", - Dövlət Departamentinin sözçüsü vurğulayıb. O qeyd edib ki, "ABŞ-da prezident Trampa qarşı aqressiv və korruptsiyaya uğramış qanunvericiliyi nəzərə alsaq, insanların siyasi proseslərdən kənar qalması xüsusilə narahatlıq doğurur".

Yada salaq ki, Paris məhkəməsi Milli Birlik partiyasının doqquz deputatını, o cümlədən onun lideri Marin Le Peni Avropa Parlamentində köməkçilərin qondarma işə götürülməsi ilə bağlı işdə dövlət vəsaitlərini mənimsəməkdə təqsirli bilib. Le Penə 5 il müddətinə namizəd olmaq qadağan edilib. Bu qərar apellyasiya şikayəti gözləmədən dərhal qüvvəyə minir. Beləliklə, o, 2027-ci ildə keçiriləcək Fransa prezident seçkilərində namizəd ola bilməyəcək və burada favoritlərdən biri hesab olunurdu. Bu hökm Avropa ölkələrinin demokratik prinsiplərdən uzaqlaşmasına şahidlik edir.

Tarix təkrarlanır, yoxsa?..

Müşahidəçilər prosesə mümkün siyasi müdaxilə ilə bağlı narahatlıqlarını ifadə ediblər. Məhkəmənin ən böyük müxalifət partiyasının aparıcı namizədini seçkilərdə iştirakdan məhrum etməsi Fransa siyasətinə 2017-ci ildə Fransua Fiyon işindən daha çox təsir edəcək. 8 il əvvəl Fiyona qarşı irəli sürülən ittihamlar onun kampaniyasına ciddi zərbə vurdu. Eyni şəkildə, Nikola Sarkozinin dəfələrlə iddia etdiyi kimi, "Liviya maliyyələşməsi" və ya "Betanqur işi" şübhələri onun 2012-ci ildə Fransua Ollanda qarşı prezident seçkilərində qalib gəlməsinə mane oldu.

Marin Le Pen "Le Figaro"-nun Qərbin Rusiya ilə münasibətləri və bunda Fransanın rolu ilə bağlı suallarını cavablandırır. Fransada belə məsələlərə baxmaq hüququna malik iki ali hüquqi orqan var: Dövlət Şurası (Conseil d'Etat) və Konstitusiyaya Şurası (Conseil constitutionnel). Hər ikisi konstitusiyaya əməl olunmasının təminatçısıdır, lakin fərqli funksiyaları var. Konstitusiyaya Şurası qanunların konstitusiyaya uyğunluğunu nəzarət, Dövlət Şurası isə inzibati aktların qanuniliyinə görə məsuliyyət daşıyır. Konstitusiyaya Şurası artıq bir sıra hallarda bəyan edib ki, deputatlara dərhal diskvalifikasiya tətbiq oluna bilməz. Bununla belə, Dövlət Şurası fərqli mövqe tutur: 2012-ci ildən bəri o, yerli səviyyədə seçilmiş məmurlar üçün bu cür cəzaların dərhal icrasının qanuniliyini ardıcıl olaraq müdafiə edir. İndiki məhkəmə qərarı ölkə tarixində dönüş nöqtəsi ola bilər. Ardıcıl iki prezident seçkilərində ikinci olan və seçicilərin əksəriyyətinin açıq dəstəyini qazanan namizəd heç vaxt belə vəziyyətə düşməyib.

Partiyanın hazırkı sədri Cordan Bardell potensial varis hesab edilir. Marin Le Penin özü də bu gün bununla razılaşaraq "Bardell prezident olmaq üçün bütün lazımı keyfiyyətlərə malikdir" deyib. Lakin o, partiya tərəfdarları arasında populyar olsa da, onun tanınma səviyyəsi və xarizması Le Penin özü ilə müqayisə oluna bilməz. Hökm ərəfəsində həftəlik JDD üçün yeni ifop sorğusu göstərib ki, Marin Le Pen 34-37% nəticə ilə bütün rəqiblərini qabaqlayaraq seçkilərin ilk turunda favorit olaraq qalır. Fransa yeni siyasi reallığa qədəm qoyur, burada sağlar çox güman ki, yeni lider axtarmağa məcbur olacaqlar, sol və mərkəz isə adi rəqibi olmadan mübarizə strategiyasını yenidən nəzərdən keçirməli olacaqlar. Əgər hökm qüvvədə olarsa, bu, 2027-ci il seçkilərində qüvvələr balansının tamamilə dəyişməsinə səbəb ola bilər.

V.VƏLİYEV

Fransızsayacağı "demokratiya"...

Tiran Makron siyasi rəqiblərini bir-bir sıradan çıxarır

Lakin o vaxta qədər hakim iki əsas məqamı qeyd etmişdi: Le Pen və onun partiya yoldaşları təqsirli bilindilər və ona hələ prezidentlik də daxil olmaqla, vəzifə tutmağa icazə verilmədi. Le Penin ilk işi partiyanın rəsmi lideri Cordan Bardella ilə görüşmək olub. Media vurğulayıb ki, Milli Birliyin "B" planı məhz onunla əlaqələndirilə bilər. Bardella Beşinci Respublikada ən yüksək dövlət vəzifəsinə namizəd kimi irəli sürülə bilər. Əgər qalib gəlsə, o, öz səlahiyyətlərini Le Penə həvalə edə bilər, belkə də onu baş nazir postuna yüksəltməyə çalışa bilər.

Bir az sonra məhkəmənin hökmünün təfərrüatları məlum olub. Le Pen dörd il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib, o, iki il elektron qolbaq taxmalı olacaq. Beş il dövlət vəzifəsində işləmək də xanım siyasətçiyə qadağan edilib. Le Pen üstəlik 100 min avro cərimə də ödəməli olacaq. Məhkəmə sisteminin siyasiləşmə ittihamlarına məruz qalacağı şübhəsizdir. Hələ hökmdən əvvəl Le Pen özü bildirmişdi ki, fransızlar sadəcə olaraq alternativ seçmək imkanından məhrumdurlar.

Fransa demokratiyasının sonu

Jordan Bardella sosial mediada yazıb ki, hakimlər "Fransa demokratiyasını məhv ediblər". Məhkəmə hekayəsi olduqca xoşagəlməz olub. Le Pen və digər avropalı deputatlar yalnız Fransa siyasətində iştirak edən köməkçilərinin işini Aİ vergi ödəyicilərinin pul kisəsindən ödəyiblər. Bu köməkçilərin, əslində, Avropa Parlamentinin işi ilə bağlı heç bir vəzifəsi yox idi. Sadəcə dillə desək, Le Pen və onun şərikləri Avropa məsələləri üzrə köməkçiləri üçün rəsmi tapşırıqlar tərtib etməyə belə zəhmət çəkməyiblər, yeni pulların yuyulmasını bilməyən son dərəcə sadələşmiş cinayətkarlar olublar.

Dəfələrlə prezident seçkilərində məğlub olan Le Penin qarşısında birdən çox ümidverici perspektiv yaranır. Ölkə prezidenti Emmanuel Makronun nazirləri seçicilərin etimadını qazana bilməyib, Makronun özü isə 2022-ci ildə inamlı qələbəsinə baxmayaraq, nüfuzunu xeyli itirib. Fransızlar pensiya islahatlarından, immiqrasiya siyasətindən,

lə, istənilən siyasi perspektivi şübhə altına alır.

Çox güman ki, hökmdən apellyasiya şikayəti veriləcək. Le Pen məhkəmə binasında jestlərlə razılaşmadığını göstərdi. Lakin o, şifahi cavab verməkdən imtina edib. Artıq onun vəkili hökmdən apellyasiya şikayəti vermək niyyətində olduqlarını bildiriblər. Le Pen Macarıstanın baş naziri Viktor Orban və İtaliya baş nazirinin müavini Matteo Salvini də daxil olmaqla bir sıra sağçı siyasətçilərdən dəstək alıb. Sonuncu, "Brüsselin müharibə elan etdiyini" və Le Penin məhkəməsinin "Rumıniyadakı kimi zəif çəkilmiş bir film" olduğunu söyləyib.

Le Pen siyasi rəqiblərindən də dəstək alır. Beləliklə, Erik Zemmur qeyd edib ki, "seçicilərin kimə səs verməli olduğuna məhkəmələr qərar verməməlidir". İfrat sağçı siyasətçi hesab edir ki, "Bizim fikir ayrılıqlarımız nə olursa olsun, Marin Le Pen öz namizədliyini irəli sürmək hüququna malikdir". Hətta Milli Birlik partiyasının barışmaz əleyhdarları – ifrat solçu "Məqlub edilməmiş Fransa"-nın nümayəndələri də məhkəmənin hökmünə böyük şübhə ilə yanaşıblar.

Paris məhkəməsinin siyasi ölüm hökmü

Məhkəmə Marin Le Penin gələcək seçkilərdə iştirak edə bilməyəcəyi barədə qərar çıxarıb, lakin qadağanın nə qədər davam edəcəyi hələ belli deyil. Paris məhkəməsi Milli Birlik partiyasının doqquz deputatını, o cümlədən onun lideri Marin Le Peni Avropa Parlamentində köməkçilərin saxta işə cəlb edilməsi ilə bağlı işdə dövlət vəsaitlərini mənimsəməkdə təqsirli bilib. Fransanın aparıcı qəzetləri "Le Figaro" və "Le Monde" 31 mart saylarında Le Penlə birlikdə çalışan 12 köməkçisinin oğurlanmış malların alınmasına görə məsuliyyət daşımaları barədə yazıblar. 2027-ci ildə Fransada keçiriləcək prezident seçkilərinin favoritlərindən biri hesab olunan Le Pen dörd illik həbs cəzasına məhkum edilməsi ilə yanaşı, 100 min avro pul da ödəməli olacaq.

Fransanın ifrat sağçı partiyasının rəhbəri Marin Le Pen Avropa İttifaqının vəsaitləri

qadağan edib və 4 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilib. O, iki il şərti, iki il isə elektron qolbaqla ev dustaqlığı məhkum olunub. Prokurorlar sözügedən pulun 2004-2016-cı illər arasında Fransada partiya işçilərinə maaş vermək üçün istifadə edildiyini və bunun Aİ qaydalarını pozduğunu bildirib. Hakim həmçinin Le Pen kimi Avropa Parlamentində deputat olan digər səkkiz partiya üzvünü də məhkum edib. 12 deputat köməkçisi də günahkar bilinib. 56 yaşlı Le Pen hər hansı qanun pozuntusunu rədd edərək, işi karyerasına son qoymağa yönəlmiş siyasi hücum adlandırıb.

Le Pen bazar ertəsi qərardan əvvəl deyib ki, "təmsil etdiyim hərəkata səs verən 11 milyon insan var". O, həmçinin bildirib ki, ona qarşı açılan iş "potensial olaraq milyonlarla fransalının seçkilərdə öz namizədindən məhrum ediləcəyini" nəzərdə tutur. O, hökmü eşitmədən məhkəmə zalını sürətlə tərk edib. Məhkəmə apellyasiya qərarından asılı olmayaraq, Le Penə dərhal dövlət vəzifəsində işləməkdən 5 il müddətinə qadağa verilməsi ilə bağlı prokurorun tələbini təmin edib. Bu, onun əsas namizəd hesab edildiyi 2027-ci il prezident seçkilərində iştirakının qarşısını alacaq. Le Pen vəkili hökmdən apellyasiya şikayəti verəcəklərini bildiriblər. Çox güman ki, səsverməyə bir neçə ay qalmış 2026-cı ildə yenidən məhkəmə prosesi baş tutacaq. Bununla belə, müraciətdən sonra Le Pen seçki yarışını tərk edib.

Le Penin partiyasında verilən açıqlamada deyilir ki, məhkəmə prosesi seçkidən əvvəl ABŞ prezidenti Donald Trampın başına gələnlərə bənzər pozuntudur. Onun bəzi rəqibləri, o cümlədən baş nazir Fransua Bayrou kimin namizəd ola biləcəyinə məhkəmələrin qərar verməsindən narahat olduqlarını bildiriblər. Milli Birlik partiyasının 29 yaşlı lideri Cordan Bardella 2027-ci il prezident seçkilərində Le Penin potensial əvəzedicisi kimi görünür. Lakin onun məhkəmədə şikayətini dəstəkləyəcəyi gözlənilir.

ABŞ Le Pen işi ilə bağlı məhkəmə qərarından

ABŞ Dövlət Departamenti Fransanın

Tətil sonrası iş SİNDROMU

Dünəndən etibarən bayram tətilinin bitdiyini və sürətli iş mövsümünün başladığını qəbul etmək vaxtıdır. Bəs biz bayramdan sonra işə qayıtmağa nə dərəcədə hazırıq?

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Məlumdur ki, tətildən sonra gündəlik rejimə, yeni "real həyata" yenidən uyğunlaşmaq düşündüyümüzdən

edəcək fəaliyyətlərdir. Mümkünsə, əlavə 2 gün istirahət edin. Həftəyə bazar ertəsi deyil, çərşənbə günü başlamaq həftə sonunun daha tez gəlməsinə səbəb olacaq və 3 günlük həftəyə uyğunlaşmaq çox asan olacaq.

Yaxşı yuxu alın

Yuxu ehtiyacı insandan insana dəyişir. Bununla belə, bədəninizin və beyninizin istirahət etməsi üçün kifayət qədər yuxu almalısınız. Yatmadan bir neçə saat əvvəl heç bir şey yeməmək, son bir saat

olduğunu eşitmisiniz, çünki bu, əsasən doğrudur. İdman zalında və ya pilates studiyasında məşq etmək, gəzmək və ya velosiped sürmək ürəyinizi və qan dövranı sisteminizi gücləndirəcək və stres hormonlarınızı azaldacaq. Araşdırmalar yaşıl rəngin rahatlaşdırıcı təsirini göstərir. Odur ki, müntəzəm olaraq təbiətlə baş-başa qala biləcək bayramdan sonra işə qayıtma sindromunu aradan qaldırmaqla yanaşı, il boyu iş stresinin öhdəsindən gəlməkdə və daha motivasiyalı və məhsuldar olmaqda çox təsirli olacaq.

zi asanlaşdıracaq.

Gündəlik həyatda demək olar ki, hər kəs zaman-zaman uyğunlaşma və uyğunlaşma tələb edən vəziyyətlərlə qarşılaşır. Tətildən sonra işə qayıtmaq da bu vəziyyətlərdən biridir. Bir çox insan tətildən sonra işə qayıdarkən bəzi çətinliklərlə üzləşsə də, bu prosesi mümkün qədər rahat keçib öz iş rejiminə qayıtmağı hədəfləyirlər. Əksər şirkətlərin işə yenidən uyğunlaşmağı asanlaşdıracaq strategiyaları olmadığı üçün işçilər onları təkbaşına axtarırlar. İşə uyğunlaşma prosesini sürətləndirəcək üsulları və bu dövrdə yaşana biləcək stressə qarşı tə-

qat-qat çətindir. Bəs, tətil sonrası iş sindromu nədir?

Onun təsirləri arasında oynaq və baş ağrısı ağrıları, diqqəti cəmləməkdə çətinlik, dözümsüzlük və asan qıcıqlanma, səhər oyanmaqda çətinlik, hətta həzm problemləri və iştahsızlıq ola bilər. İşini və iş mühitini sevməyənlər ən yüksək risk qrupundadır. Tətildən qayıtdıqdan sonra işə asanlıqla uyğunlaşmaq istəyirsinizsə, 8 maddəlik siyahıya nəzər salmağınızı tövsiyə edirik.

Tətildən 1 gün tez qayıdın və ya əlavə iki gün məzuniyyət götürün

Tətildən dönməyinizə bir gün qalmış evdə olmanız həm ertəsi günkü işiniz üçün hazırlıqlarınız, həm də evdə dincələrkən işə rahat keçidiniz üçün faydalı olacaq. Müntəzəm bazar günləri də tətildən sonra işə qayıtdığınız ilk gününüzü hər hansı digər bazar ertəsi kimi hiss etməyə kömək edəcək. Bazar günü səhər yüngül məşq etmək, parkda gəzinti, axşam kafedə dostlarla əylənmək və ya kinoteatrda əyləncəli filmə baxmaq bazar ertəsi səhəri özünüzü yataqdan sürükləməməyə kömək

televizor, kompüter kimi beyin yorucu cihazlardan uzaq durmaq, kitab oxumaq, çobanyastığı və limonlu çay içmək də yuxu keyfiyyətinizi yaxşılaşdıran mühüm amillərdəndir.

Yaşamağın gözəlliyini qəbul edin

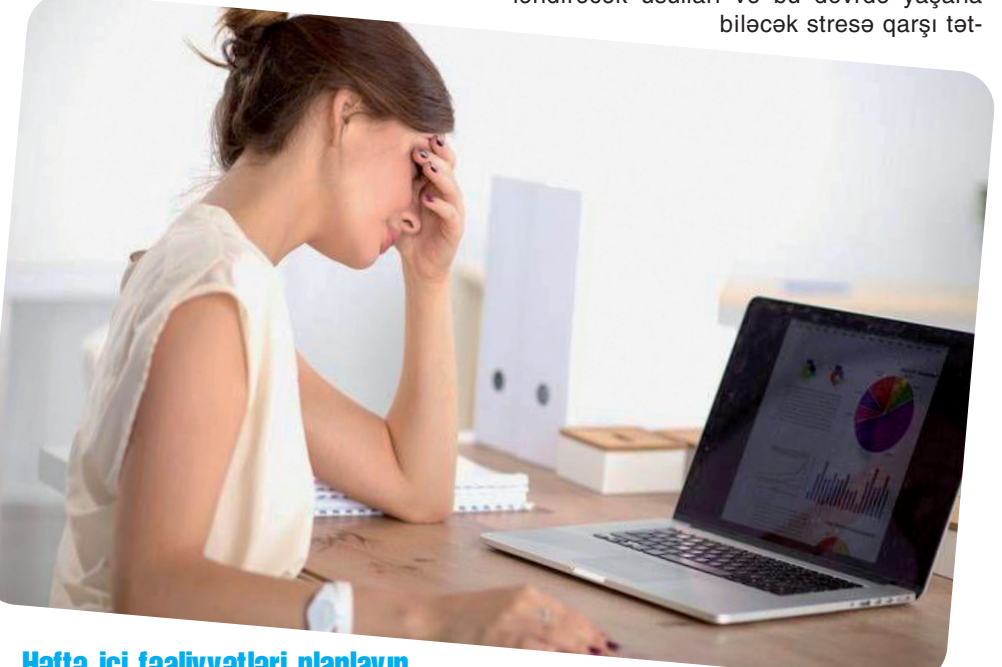
Bilirik ki, bayram çox gözəl keçdi. Sevdiklərinizlə gözəl vaxt keçirdiniz. Tətilin bitdiyini qəbul etməyin vaxtı gəldi və siz illik iş rejiminə hazırsınız, təzələndiniz və istirahət etdiniz. Eviniz, yatağınız, hamamınız üçün darıxmalısınız. Necə deyirlər, "Ev kimi yer yoxdur". İndi ən yaxşı iş paltarınızı geyinib ofisə getməyin vaxtıdır.

İş masanızı təşkil edin

Əgər tətilə getməzdən əvvəl iş masanızı səliqəsiz qoymusunuzsa, hər hansı işə başlamazdan əvvəl masanızı tez bir zamanda təşkil etməyi məsləhət görürük. İş masanızı, şkaflarınızı və kompüter fayllarınızı təşkil etmək həftəyə başlamaq üçün əla yoldur. Yığdığınız müsbət bayram enerjisi ilə mümkün qədər müntəşəkkil və planlı olmağa çalışın.

Məşq edin

Yəqin ki, məşqin hər bir problemin həlli

Həftə içi fəaliyyətləri planlayın

Bu həftə ən azı 2 axşam dostlarınızla görüş, teatra getmək və ya kinoya getmək kimi bir fəaliyyət planlaşdırın. Həftənizi evdən işə qayıdaraq keçirmək tətil həsrətinizi artıracaq.

Gələn həftə sonu bir yərə qaçın

Tətildən sonra ilk həftə sonu üçün kiçik bir qaçış planlaşdırın. Böyük çamadanlarınızı açın, onlara əşyalarınızı qoyun. Həftəsonu çantanızı götürün və ən yaxın çimərliyə, meşəyə və ya bir yərə qaçın. Bu mini tətil sizin üçün yaxşı olarsa, onu müntəzəm olaraq təkrarlama bilərsiniz.

Növbəti tətilinizi planlaşdırın

Qaçışdan qayıtdığınız zaman təqviminizə baxın və növbəti tətilinizə indi qərar verin. Növbəti səfərinizi planlaşdırmaq sizi yaxşı hiss edəcək və keçidi asanlaşdıracaq. İlk nahar fasiləsi zamanı siz səyahət agentliyinə zəng edə və ya sevimli səyahət bloqunuzdan növbəti səfəriniz üçün ideyalar əldə edə bilərsiniz. Qayıdandan sonra yeni bir tətil geri sayımına başlamaq həm də işə həvəslənməni

biq oluna biləcək psixoloji rahatlama taktikalarını araşdıracaq.

İşə uyğunlaşma prosesinin asanlaşdırılması

İşə qayıtmağa çox az vaxt qalması, işin ilk günlərində yaşanan müsbət və mənfi emosiyalar hətta işə qarşı hisslərin müəyyən edicisi kimi çıxış edə bilər. Bəziləri tətildən sonra işləməyi kabus kimi təsvir edərkən, bəziləri üçün bu proses daha normal ola bilər. İllik məzuniyyət, dövlət tətili və ya analıq məzuniyyəti kimi fasilə dövrlərində fərdlər özləri üçün yeni rejimlər yarada bilərlər. Məsələn, yemək verdişləri dəyişə bilər, yuxu və oyanma vaxtları fərqli ola və ya aktiv vaxtda artım ola bilər. Hətta geyim fərqləri və iş yoldaşlarından uzaqlaşma da yaşana biləcək vəziyyətlər arasındadır. Bütün bunlardan sonra işə qayıtdıqda yaşana biləcək yüksək stres səviyyəsi həm fərdin, həm də təşkilatın fəaliyyətinə təsir edir. İş stresinin idarə olunmasına kömək edəcək və məzuniyyətdən qayıtdıqdan sonra işə uyğunlaşmağı asanlaşdıracaq üsullardan nümunələr verə bilərik:

İşə qayıdışınızı planlayın

İşə qayıdış planının hazırlanması mənfi hissləri və emosiyaları azaltmaq üçün ideal addım ola bilər. Bilin ki, ilk bir neçə gün çətin olacaq və yavaş-yavaş işə qayıtmağınızı özünüze xatırladın.

İşə gediş-gəliş üçün əlavə vaxt ayırmaq stressi azaltmağın bir yolu ola bilər. Məsələn, siz tətildən ilk dəfə qayıdanda və səhər işə tələsdiyiniz zaman metrodan qaçıb növbətini gözləməli ola bilərsiniz.

Stress səviyyələrini artırma biləcək belə vəziyyətlərlə qarşılaşmamaq üçün tədricən iş planına qayıdın. Bu prosesdə kiçik addımlarla sürəti artırmaq və idarə oluna bilən addımlarla başlamaq iş təcrübəsini bərpa etməyə kömək edə bilər.

Bayramlarda düşünməyə daha çox vaxt var və qayıdış günündə kədər hissi ola bilər. Buna görə impulsiv qərarlar vermədən əvvəl nəticələri yenidən qiymətləndirmək faydalıdır.

Tətildən sonrakı ilk gündən səmərəli istifadə

Tətildən sonra iş yerində ilk gün işdəki sevimli fəaliyyətlərlə yenidən əlaqə saxlamaq üçün addımlar atıla bilər. İş yerinin və

işin xoş tərəfləri yadda saxlanıla və prioritetləşdirilə bilər. Bayramdan sonrakı ilk gündə yenidən iş yerinə aid olduğunuzu hiss edəcək kiçik detallar nəzərdən keçirilməlidir.

İş gününə qayıdarkən edə biləcəyiniz ən dəyərli tədbirlərdən biri ünsiyyəti artırmaqdır. Bayram xatirələrinizi paylaşa biləcəyiniz, oxşar problemlərdən şikayət edə biləcəyiniz və eyni hissləri yaşaya biləcəyiniz insanlarla birlikdə olmaq ünsiyyətinizi gücləndirməyə kömək edə bilər.

ləndirməyə kömək edə bilər.

Motivasiyanı yüksək tutmaq üçün üsullar rəqiblərinizin çox yavaşladığını başa düşmək

Tətillər dövrü adətən yay aylarıdır və bu vaxtlarda bir çox işçi tətillə getdiyi üçün iş bir qədər yavaşlayır. Rəqiblərinizin də tətillə mövsümündə sürətini azaltdığını, tətillə çıxıldığını və özlərinə vaxt ayırdığını nəzərə

alsaq, bu fasiləyə hər kəsin ehtiyacı olduğunu anlaya bilərsiniz. Bu şəkildə işə qayıtdığınız zaman həmkarlarınızdan geri qalmadığınızı və qaldığınız yerdən davam edə biləcəyinizi görərək vəziyyəti qəbul edə bilərsiniz.

Məqsədlərin müəyyən edilməsi

Kiçik məqsədlərlə başlayın və onlara nail olmaq üçün səy göstərin. Bir neçə asan tapşırığı tamamlayın və gündəlik işlərin sayını azaldın və nəticədə ən yaxşı şəkildə yerinə yetirdiyiniz sürətə tez çata biləcəksiniz.

Qısamüddətli hədəflər qoymaq və onları addım-addım tamamlamaq işə qayıtmaq üçün motivasiyanı artırmağa kömək edə bilər. Bu prosesdə diqqəti yayındıran amillərin aradan qaldırılması, diqqəti ən vacib məqama yönəltmək və işi ən yaxşı şəkildə yerinə yetirmək motivasiyaya müsbət təsir edir. Məsələn, telefondan uzaq durmaq və ya sosial media hesablarında bildirişləri susdurmaq kimi kiçik addımlar diqqətinizi daha yaxşılaşdırmağa kömək edə bilər. Bu, sakit və məhsuldar iş mühiti təmin edə bilər.

Kiçik mükafatların müəyyən edilməsi

Gündəlik məqsədləriniz varsa və onları

Stressin idarə edilməsində istifadə oluna biləcək bəzi üsulları aşağıdakı kimi izah edə bilərik:

Stresslə mübarizə üsulları

•İlk növbədə stres, onun simptomları və səbəbləri haqqında daha çox məlumat əldə edə bilərsiniz.

•Stresslə mübarizə üsullarını öyrənmə bilərsiniz. Məsələn, mütəşəkkil olmaq, yazılı planlara sahib olmaq və onları həyata keçirmək üçün cədvəldən istifadə etmək faydalı ola bilər.

•Fiziki sağlamlığınıza diqqət yetirmək üçün aktiv həyat tərzi keçirə və sağlam və balanslı bir pəhriz proqramına əməl edə bilərsiniz.

•İş yükü ilə bağlı problemlər varsa, menecerinizlə bunu müzakirə edə bilərsiniz. Həqiqi məqsədlər qoymaq və problemləri həll etmək üçün kömək istəmək iş yükünüzü azaltmaq üçün faydalı bir addım ola bilər.

•Bir insanın özünə qarşı mehriban olması vacibdir. Həmişə mükəmməl olmaq məcburiyyətində deyilsiniz. Özünüzü çox tənqid etmədən öz hədədlərinizi daxilində işləyə bilərsiniz.

•Stressli bir vəziyyətlə qarşılaşdığınız

bir-bir tamamlasanız, hər birinə nail olduğdan sonra özünüze kiçik mükafatlar verməyi unutmayın. Bu mərhələdə təsirli mükafatlar tapmaq və özünüzü zəiflətməmək vacibdir. Məsələn, bir işi başa çatdırmağın mükafatı gələn həftəni təxirə salmaq və gecikdirmək olmamalıdır. Beləliklə, həm yaratdığınız müsbət təəssüratı mehvi edirsiniz, həm də balanssız bir uğur qrafiki yaradırsınız.

Bunun əvəzinə özünüze daxili və xarici motivasiya mükafatları təyin edə bilərsiniz. Xarici motivasiya mükafatları daha çox pulla alına bilən qəhvə, şokolad və ya dadlı şam yeməyi ola bilər. Özünüze həqiqətən istədiyiniz t-shirt və ya bu həftə sonu dostlarınızla getmək üçün konsert bileti almaq, tapşırıqları uğurla yerinə yetirdiyiniz üçün özünüze mükafat olaraq verə biləcəyiniz variantlardan bəziləridir.

İş stresinin idarə edilməsi

İş stressi bir çox insanın zaman-zaman yaşadığı bir vəziyyət olsa da, tətildən qayıtdıqda stressin təsiri arta bilər. Stressə tez-tez məruz qalma depressiya və ya narahatlıq kimi psixi sağlamlıq problemlərinin inkişafına səbəb ola bilər.

zaman, geri düşünə və bənzər bir problem qarşısında uğurlarınızı xatırlaya bilərsiniz.

•Stressə səbəb olan ən ümumi vəziyyətlərdən biri düzgün olmayan ünsiyyətdir. Səhv olma ehtimalı yüksək olan söhbətə hazırlaşarkən, qorxu, qəzəb və ya narahatlıq kimi o an hiss edə biləcəyiniz mənfi emosiyaları bir kənara qoymağa cəhd edə bilərsiniz. Bunun əvəzinə nəticəyə diqqət yetirməklə, istədiyiniz nəticəyə daha asan nail ola bilərsiniz.

•Qarşınızdakı insana suallar verməklə təsirli və güclü ünsiyyət qura və stressinizi azalda bilərsiniz.

Ayşən Vəli

Autizm xəstəlikdir, yoxsa davranış fərqliliyi?

Autizm özünü üç yaşından əvvəl bürüzə verən və ömür boyu sürən xəstəlikdir. İctimai münasibətlərdən qaçan, ünsiyyətə zərər verən, məhdud və təkrarlanan davranışlara gətirib çıxaran xəstəliyə autizm deyilir. Əvvəllər bu diaqnoz tibdə xəstəlik adlandırılırsa da son illər tibb elmi autizmi fərqli davranış kimi qiymətləndirir. Lakin danılmazdır ki, autizm insanı yaşadlarından geri salan, normal inkişafına mane olan vəziyyətdir.

Autizm anlayışı ilk dəfə 1938-ci ildə Vyanalı professor Hans Asperger tərəfindən uşaq psixologiyası üzərində apardığı araşdırmalardan sonra yaranıb. Professor Asperger, hal-hazırda "Asperger sindromu" olaraq tanınan xəstəliyi araşdırırdı və nəticədə autizmi kəşf etdi. Amma o ayrıca bir xəstəlik kimi ilk dəfə 1943-cü ildə amerikalı uşaq psixiatri Leo Kanner tərəfindən tədqiq edilib.

Maraqlıdır ki, bezi mütəxəssislər autizmin beyindəki neyronların normadan az olması ilə bağlı olduğunu qeyd edir. Autizmin yaranmasında genetik faktorlar da özünü göstərir. Tək yumurta əkiləri genetik baxımdan bir-birilə eynidir. Əgər tək yumurta əkilərindən biri autizmlidirsə, digərinin autizmli olma riski 35-70% ola bilər. Fərqli yumurta əkilərində isə bu risk 0-23%-dir. Ailənin ilk uşağı autizmlidirsə, sonrakı uşağın autizmli olma riski 5-15%-dir.

Autizmli uşağı necə müəyyən edək?

Autizmin tipik xüsusiyyətləri var. Uşaq

oyunları oynayır. Onlar ağrıya qarşı laqeyd olur, səslərə qarşı həddindən artıq həssaslıq və ya həddindən artıq laqeydlik də müşahidə olunur. Onlar cavab vermək əvəzinə, özünə deyilənləri eynilə təkrar edir. Tək qalmaq sevir.

Əllərin, qolların, barmaqların və ya başın təkrarlanan hərəkətləri müşahidə edilir. Onlarda həmişə eyni şeyi yemək və ya eyni şeylə oynamaq kimi müəyyən alışqanlıq var. İşığa, rəngə, qoxuya və səsə fərqli reaksiya verirlər. Jestlər və üz ifadələri kimi ünsiyyət vasitələri ya yoxdur, ya da məhduddur. Qucaqlaşmaq, söykənmək kimi yaxın teması sevmirlər. Bəzən müəyyən sözləri davamlı olaraq təkrarlayırlar. Nitq və dil bacarıqlarının inkişafında ləngimə var. Ehtiyacını ödəyən – daha çox ananın qolunu çəkərək sıxıntısını, istəyini ifadə edir.

Autizmli uşaqlarda erkən diaqnoz çox

vacibdir və bu zaman 80-82 faiz uğurlu müalicə mümkün olur və onlar cəmiyyətə geri qazandırılırlar. Diqqətli valideynlər problemi tez fərq edirlər, uşağı müalicəyə tez cəlb edirlər. Bu gün 6 aydında abutizmli olduğu aşkarlanan uşaqlar var. Problem oğlan uşaqlarında daha çox özünü bürüzə verir.

Autizmin dəqiq səbəbi bilinməsə də, tək

Körpəniz səslər çıxara bilmirsə

Uşaqlarda danışa bilməmək də autizmin əlaməti ola bilər. Körpə ilk ayda ağlama, öskürmə, asqırma kimi təbii səslər çıxarmalıdır, birinci ayın sonunda onların qışqırıqları müxtəlif vəziyyətlərdən asılı olaraq fərqlənməyə başlamalıdır. İkinci və üçüncü aylarda körpə gülərək "k" və "g" kimi samitləri, "a", "e" və "o" kimi saitləri deməyə başlamalı, 4-6-cı aylar arasında sait və samit səslərin sayında artım olmalı, 6-cı ayın sonuna yaxın uşaq samit və sait səsləri birləşdirməyə başlamalıdır, məsələn, "ba", "da", "ma" kimi səslər çıxarmalıdır.

7-10-cu aylar arasında "ma-ma", "ba-ba" kimi heca təkrarları müşahidə edilməlidir. Körpə böyüklerin nitqinə bənzəyən, lakin başa düşülməyən sözlər ardıcılığı yaratmalıdır. 11-ci aydan etibarən körpə anlaşılmaz

səs ardıcılıqları arasına tək hecalı sözlər daxil etməyə başlamalıdır. Sonra mənası olan sözləri tələffüz etməlidir. 12-18 ay arasında sözlərdən məqsədyönlü istifadə etməlidir və həmin ərəfədə 3-50 sözdən ibarət lüğətə malik olmalıdır. 18-24 ay arasında körpə sadə göstərişlərə əməl etməlidir, əşyaların və şəkillərin adını çəkməlidir. Bu

sözəndən ibarət sadə cümlələr qurur. İki yaş sual vermə yaşdır. Bu mərhələdə uşaq israrla "necə?" və "niyə?" kimi suallar verir.

Ana bətnində diaqnoz qoyula bilməyən autizm xəstəliyi qızlara nisbətən oğlanlarda 4 dəfə daha çox müşahidə edilir. Bunun dəqiq səbəbi məlum deyil. Autizmin diaqnozu laboratoriya testləri və ya görüntü cihazları ilə qoyulmur. Diaqnoz uşaq psixiatri tərəfindən uşağın müşahidəsi, ailəyə bəzi sualların verilməsi və inkişaf testləri vasitəsilə qoyulur. Diferensial diaqnostika, zəruri hallarda qan analizləri, nevroloji, qulaq-burun-boğaz və metabolik xəstəliklərlə bağlı digər mütəxəssislərin konsultasiyası tələb oluna bilər.

Tibb autizm spektri pozğunluğunu tamamilə müalicə edə biləcək gücdə deyil. Autizmin müalicəsi bənzər xəstəliklərin müalicə planına əsaslanır, ailəyə insanın idrak və funksional müstəqilliyini, eləcə də həyat keyfiyyətini artırmaq üçün prosesi idarə etməyə kömək edir. İlk 3 ildə beyin inkişafı və öyrənilməsi çox sürətlidir. Bütün inkişaf pozğunluqlarında olduğu kimi burada da düzgün erkən müdaxilə ən təsirli üsuldur.

Erkən yaşda intensiv təhsil proqramları və davranış terapiyaları uşaqlara özünə qulluq, sosial və iş bacarıqları qazanmağa kömək edir. Beləliklə, funksionallığı artırır, simptomların və uyğunlaşmayan davranışların şiddətini azaldır. Bu gün yeganə məlum müalicə üsulu erkən yaşlardan başlayaraq ailənin dəstəyi ilə uşağın qabiliyyətinə uyğun fərdi və qrup şəklində xüsusi təhsil proqramlarının hazırlanması, mütəxəssislər tərəfindən həyata keçirilməsidir. Müalicə uzunmüddətli və xüsusi təhsil və komanda işi tələb edir və komandanın tərkibinə uşağın öz həkimini, xüsusi pədaqoq, nitq mütəxəssisi, uşaq psixiatri və ya uşaq nevroloqu daxil olmalıdır. Tətbiq olunacaq dərman müalicəsi autizmlə müşayiət olunan mövcud yan problemlərin azaldılmasına yönəlib.

Autizmli şəxslərin nadir bir hissəsi güclü

başqalarına qarşı maraqsızdır, göz temasından qaçır, başqaları ilə ünsiyyət qurmur, istəklərini başqalarının əllərindən istifadə edərək ifadə edir, digər uşaqlarla oynamır, uzun müddət ərzində eyni mövzu üzərində danışır, səbəbsiz olaraq ağlayır, gülür və səbəbsiz davranışlar nümayiş etdirir, mənasız sözləri ardıcıl təkrarlayır.

Autizmli uşağın predmetləri davamlı olaraq çevirməkdən xoşu gəlir, yaradıcılıq tələb edən oyunları oynaya bilmir. Onlar hər şeyin eyni olmasını istəyir, dəyişikliklərə həddindən artıq reaksiya verir, davamlı olaraq eyni

bir səbəbinin olmadığı aydındır. Araşdırmalara görə, autizmin səbəbləri arasında genetik və qeyri-genetik, habelə doğum fəsadları, infeksiyalar və ətraf mühitin çirklənməsi kimi ekoloji təsirlər var. Fərqli xromosomlarda olan 100-dən çox gen müxtəlif səviyyəli autizm spektrinin pozulmasına səbəb ola bilər. Autizm simptomları bəzi nadir genetik, neyrometabolik (beyin pozğunluqları) xəstəliklərdə və ya epilepsiyaya kimi beyin funksiyalarını və hüceyrə rabitəsini pozan hallarda da müşahidə olunur.

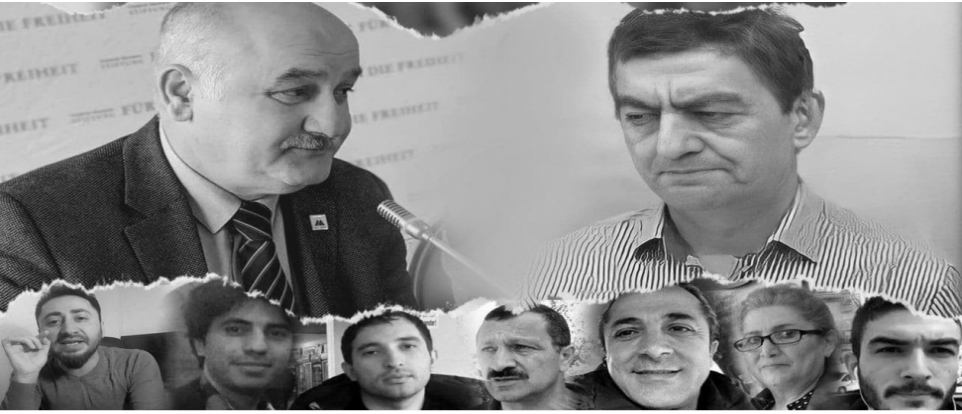
yaşda lüğətinə 50-70 söz daxil olur. Əgər bu nizam pozulursa, uşaq yaşadlarının etdiyi bu sıralamanı edə bilmirsə ailəsi autizmdən şübhələnməlidir.

İki yaş uşağın yeriməyə, danışmağa, öz şəxsiyyətini dərk etməyə başladığı dövrdür. Həyatının ikinci ilində sürətli inkişaf uşağı bir çox cəhətdən müstəqil edir. Hərəkət bacarıqları vasitəsilə dil bacarıqlarına yiyələnmək uşağın müstəqilliyinə böyük təsir göstərir. İki yaşlı uşaq pilləkənlərlə aşağı-yuxarı qalxır və enir. Bu dövrdə uşaq bildiyi 70 və daha çox sözəndən istifadə edir və iki

yaddaş və musiqi kimi üstün istedadlara malik olsalar da, ümumiyyətlə adaptasiyada problemlər yaşayırlar. Xüsusi təhsilə əsaslanan müalicə ilə autizmli uşaqlar özünü təmin edən, sosial cəhətdən seçilməyən fərdlərə çevrilə bilərlər. Autizm ömür boyu davam edən bir problemdir və autizmli uşaqlar uyğun təhsillə dəstəklənməlidir. Bu, intensiv və uzun bir məşq prosesi tələb edir. Valideynlər autizmli övladlarının hər kəs kimi düşünmədiyini anlamalı və bu vəziyyəti qəbul etməlidir.

Lalə Mehralı

Xaricdəki trolların menyusuna yeni tezislər əlavə olunur

Bu gün soyuna- kökünə, vətəninə, xalqına bağlı olan hər bir kəs azərbaycanlı olması ilə fəxr edir, qürur duyur. Təkcə ona görə yox ki, şərəfli tariximiz fonunda, bugünkü sosial, iqtisadi, mədəni, elmi uğurlarımız var, həm də 30 illik erməni işğalına son qoymaqla adını hər b tarixinə qəhrəman, mübariz xalq olaraq yazdırdı. Lakin elə şəxslər var ki, qazanılan möhtəşəm qələbələrə xər baxmaq, nailiyyətlərə kölgə salmaq yolunu tuturlar. Belə cılız düşüncə sahiblərinin sayı az olsa da, hər halda nankor məxluqlar var və bu da təəssüf doğurur. Söz yox ki, nankorluq ondan irəli gəlir ki, Əli Kərimli, Cəmil Həsəni, Arif Hacı, Sevinc Osmanqızı, Trol Sadıqlı, Məhəmməd Mirzəli, Qabil Məmmədov, Arif Məmmədov və digər satqınlar özlerini xarici mərkəzlərin maddi və mənəvi dəstəyindən asılı vəziyyətə salıblar. Düzdür, xaricdəki antimillilərin vəziyyətləri buradakı xainlərdən bir qədər ağırdır. O mənada ki, antimillilərin ünsürlər Almaniyada, Fransada və digər Avropa ölkələrində yaşamaq izni almaq problemi qarşısındadırlar. Təbii ki, Almaniyanın, Fransanın xüsusi xidmət orqanlarının tapşırıqlarını yerinə yetirməyəcəkləri təqdirdə, Azərbaycanla deportasiya olunacaqları şübhəsizdir. Nəzərə almaq lazımdır ki, son bir il ərzində Almaniya Azərbaycanla 2345 nəfər deportasiya olunub. Deportasiya olunanlar arasında ölkəmizin milli maraqlarına qarşı təhqirlər səsləndirən, lakin sonradan səhv yolda olduqlarını anlayıb, mövqelərindən geri çəkilmələr var. Bu cür mövqe dəyişikliyi Almaniyanın faşist rejimi tərəfindən narazılıqla qarşılanıb və onları tələm-tələsik Azərbaycanla deportasiya ediblər. Bu baxımdan, oradakı mühacirlər Almaniyanın nasist rejiminin istənilən çaldığı havanı oynamağa məcburdur. Əgər belə olmasa idi, oradakı azərbaycanlılar Almaniyanın Azərbaycanla qarşı qərəzli mövqeyinə etiraz edərdilər. Ən azı almaniyalı deputat Frank Şveberin təklifi ilə AŞPA-nın Azərbaycanla qarşı qəbul etdiyi qətnaməyə etiraz əlaməti olaraq Bundenstağın önündə aksiya keçirərdilər. Lakin bu hal baş vermədi. Əksinə, Frank Şveber kimi nasistin Azərbaycanla bağlı

qərəzli mövqeyinə və fəaliyyətinə haqq qazandıraraq fikirlər səsləndirdilər. Bu azmış kimi adı bir sıra cinayətlərdə çəkilən Leyla Yunus F.Şveberə ölkəmizdə "siyasi məhbus"ların olmasına dair cəfəng məktublar ünvanladı. Sevinc Osmanqızı, Trol Sadıqlı, Məhəmməd Mirzəli, Qabil Məmmədov, Arif Məmmədov kimi satqın və xainlər göstərişlərə əsasən ölkəmizin maraqlarına zidd olan videolar paylaşdı, fikirlər səsləndirdilər.

Nasist Almaniyanın faşist təfəkkürlü prezidentinin paylaşımı terrorçuları "ruhlandırmağa" hesablanmışdır

Almaniya prezidenti Frank-Valter Ştaynmayerin Ermənistan səfəri zamanı Azərbaycanla bağlı etdiyi kobud səhvə nəinki Avropada yaşayan antimillilərin ünsürlər, ümumiyyətlə Almaniya trolluq edən mühacirlər də reaksiya vermədilər. Ermənistanla fransız bacılarını ziyarət edən nasist Almaniyanın faşist təfəkkürünə və zəhniyyətinə malik prezidenti Frank-Valter Ştaynmayer Azərbaycanın ərazi bütövlüyü ilə bağlı Fransa prezidenti Makronsayağı iddialar və fikirlər səsləndirib. Bununla kifayətlənməyən Hitler məktəbinin yetirməsi sosial media profilində artıq keçmişin qalığı olan qondarma rejimin bayrağını yerləşdirib və onun altında böyük Azərbaycan xalqının hiddət və qəzəbinə səbəb olan cizmə-qaralar yazıb. Söz yox ki, onu bu cür cılız ifadələr yazmağa erməni lobbisi məcbur edib. Əks halda kifayət qədər yaşı və başı olan Frank-Valter Ştaynmayer bütün demokratik dünya xalqlarının nifrətinə səbəb olan paylaşımı etməzdi. Düzdür, Azərbaycan dövlətinin sərt münasibətindən sonra Almaniya hakimiyyəti tələsik kobud səhvi düzəlməyə və Azərbaycan xalqından üzr istəməyə məcbur oldu. Almaniya Federativ Respublikasının Prezidenti Administrasiyasının rəhbəri, Dövlət katibi Dörte Dingerin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi Hikmət Hacıyevə ünvanladığı məktubda qeyd olunur ki, Federal Prezidentin sosial media hesabında qısa müddət ərzində Azərbaycanın bir regionuna aid bayrağın yanlış təsviri və onunla bağlı mətn dərc olunub və səhv aşkar edildikdən sonra paylaşım dərhal silinib: "Bu paylaşım texniki səhv səbəbindən dərc edilib və Almaniyanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə dair məlum mövqeyi ilə bağlı heç bir mənə kəsib etmir. Belə bir səhvə yol verilməsinə görə çox məyusam. Paylaşımın Azərbaycanda bəzi insanlarda yaratdığı yanlış təəssürata görə səmimi-qəlbədən üzr istəyirəm. Federal Prezidentin qarşıdan gələn səfəri Azərbaycan-Almaniya tərəfdaşlığını möhkəmləndirmək və regionda davam edən sülh prosesinə dəstək vermək məqsədi daşıyır".

Xaricdəki antimillilərin ünsürlər niyə susdular?

Almaniya hakimiyyəti qoca nasistin sayıqlamasına görə Azərbaycan dövlətindən və xalqından üzr istədi. Ancaq bu məqamda bir məsələ diqqəti çəkir: Nədən xaricdəki antimillilərin ünsürlər Frank-Valter Ştaynmayerin sayıqlamasına və separatçı paylaşımına münasibət bildirmədilər? Nəyə görə, şüvəçilər dəstəsi Almaniya prezident administrasiyası önündə etiraz aksiyaları keçirmədilər? Etirazlar olmadı, narazı fikirlər də səslənmədi, susmağa üstünlük verdilər. Çünki "gəmidə oturub, gəmiçi ilə dalaşmaq olmaz", Azərbaycanın el məsələsinə əsasən dillərini qısa etməyə və baş verənlərə seyrçi qalmaq məcbur oldular. Xırda cəsərtli fikrin bildirilməsi, onlara bəha başa gələ bilər. Ən azı Almaniya deportasiya olunur, hətta ciddi şəkildə cəzalanı bilərdilər. Bütün bunlar onu deməyə əsas verir ki, xaricdəki antimillilərin ünsürlər Almaniyanın, Fransanın xüsusi xidmət orqanlarının təsiri altındadırlar. Hər bir səslənən fikir, atılan addım xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşları ilə razılaşdırılır. Yəni onların azadlıqları tamamilə əllərindən alınıb və kölə vəziyyətinə salınıblar.

İLHAM ƏLİYEV

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

"Tərbiyə insan şəxsiyyət kimi formalaşmasına, əxlaqi və sosial dəyərləri mənimsəməsinə kömək edən məqsədyönlü prosesdir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında psixoloq, psixoterapevt Orxan Şəfizadə deyib.

Onun sözlərinə görə, bu proses insanın davranışlarına, dünyagörüşünə, mənəvi dəyərlərinə təsir edərək onun cəmiyyətə yararlı fərd olmasını təmin edir: "Tərbiyə təkcə bilik və bacarıq qazandırmaq deyil, həm də insanın vicdan, empatiya və məsuliyyət kimi keyfiyyətlərini inkişaf etdirməkdir.

Tərbiyənin formalaşmasında ailənin rolu

Ailə uşağın ilk tərbiyə məktəbidir. Uşaq

"Ailə uşağın ilk tərbiyə məktəbidir"

dünyaya göz açdığı andan etibarən ailə mühitindən öyrənməyə başlayır. Valideynlərin davranışları, ünsiyyət tərz, dəyərləri və tələbləri uşağın şəxsiyyətinin formalaşmasında əsaslı rol oynayır. Ailədə sevgi və hörmət üzərində qurulan münasibətlər uşağın psixoloji inkişafına müsbət təsir göstərir. Eyni zamanda, ailənin qoyduğu sərhədlər və verdiyi azadlıqlar uşağın məsuliyyət hissini formalaşdırır.

Məktəbin tərbiyədə rolu

Məktəb təkcə bilik verən bir qurum deyil, həm də sosiallaşma prosesinin əsas iştirakçılardan biridir. Müəllimlər uşaqlara təkcə dərs öyrətmir, həm də onlara düzgün davranış qaydalarını, sosial məsuliyyəti, əməkdaşlığı və əxlaqi dəyərləri aşılamaqla məşğul olurlar. Məktəb uşağın kollektivdə özünü ifadə etməyi, qaydalara riayət etməyi və cəmiyyətin bir üzvü olmağı öyrəndiyi məkandır. Burada tərbiyənin davamlı və sistemli şəkildə verilməsi, şagirdlərin şəxsiyyət kimi formalaşmasında böyük rol oynayır.

Məsuliyyət – ən yaxşı tərbiyə üsuludurmu?

Məsuliyyət hissi insana öz hərəkətlərinə cavabdeh olmağı, düzgün qərarlar verməyi

və başqalarının hüquqlarına hörmət etməyi öyrədir. Uşağın erkən yaşlarından etibarən məsuliyyətli olması üçün ona kiçik vəzifələr vermək, öz davranışlarının nəticələri ilə üzləşməsinə şərait yaratmaq tərbiyənin effektiv üsullarından biridir.

Məsuliyyət hissini aşılamaq sərt cəza və məcburiyyətlə deyil, nümunə göstərməklə, düzgün istiqamətləndirməklə mümkün olur. Əgər valideynlər və müəllimlər uşaqlara hörmətlə yanaşar və onları öz qərarlarının nəticələrini dərk etməyə təşviq edərlərsə, bu, onların daxili intizamını və etik dəyərlərini gücləndirir. Beləliklə, məsuliyyət yalnız bir tərbiyə üsulu deyil, həm də insanın şəxsiyyəti

et kimi formalaşmasında ən güclü dayaqlardan biridir.

Nəticə

Tərbiyə insan həyatının ən vacib proseslərindən biridir və onun əsas sütunları ailə, məktəb və məsuliyyət anlayışlarıdır. Ailə uşağa sevgi və ilkin dəyərləri verir, məktəb isə onları formalaşdırıb möhkəmləndirir. Məsuliyyət isə insanın öz həyatına və ətrafına qarşı şüurlu yanaşmasını təmin edir. Düzgün tərbiyə alan fərd cəmiyyətin inkişafına töhfə verən, əxlaqi və sosial dəyərlərə sahib bir insan kimi yetişir".

Söylü Ağazadə

İran ABŞ prezidenti Donald Trampın İslam Respublikasına qarşı təhdid etdiyi potensial bomba hücumlarına cavab verəcəyini vəd edib. Martin 31-də ölkənin ali dini lideri Əli Xamenei bildirib ki, Tehranın güc ssenarisinə cavabı mümkün qədər sərt olacaq. Öz növbəsində, İran mediası bütün ölkə ərazisində raket buraxılış qurğularının tam hazır vəziyyətə gətirildiyini bildirib. Tehran bildirir ki, vəziyyətin gərginləşməsi halında o, Vaşinqton və onun müttəfiqləri ilə əlaqəli bir çox hədəfləri, o cümlədən bu yaxınlarda ABŞ bombardmançılarının yerləşdirildiyi Hind okeanındakı ABŞ-Britaniya bazasını vura bilər.

Əli Xamenei ABŞ-in "kənardan şər törətmək" qabiliyyətinə şübhə edib. Amma Vaşinqton buna getsə belə, sərt əks-hücumla üzləşəcək, deyir İranın ali lideri Martin 31-də Fitr bayramı münasibətilə etdiyi çıxışda hədələyib. "Əgər onlar birdən ölkədə üsyan qaldırmağa qərar versələr, İran xalqı onlara cavab verəcək", - deyir cənab Xamenei əlavə edib. Donald Tramp isə bazar günü NBC telekanalında çıxışında bildirib ki, əgər iranlılar nüvə saziş bağlamasalar, bombardman olacaq, bu, onların indiyədək heç vaxt görmədiyi bir bombalama kampaniyası olacaq. O, əlavə edib ki, İslam Respublikası ayrı-ayrılıqda ikinci dərəcəli rüsumların tətbiqi ilə üzləşəcək.

İran Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Esmail Baghaei deyib ki, ABŞ-in bu cür ritorikası "sülhün və təhlükəsizliyin mahiyyətini" təhqir edir: "Zorakılıq zorakılığı, sülh isə

ABŞ-in İrana qarşı sanksiya siyasətində nə dəyişdi

Trampın qeyd etdiyi mənfi ssenariyə cavab olaraq İran hərbi hədəflərinin siyahısını genişləndirə bilər. Bu yaxınlarda yüksək rütbəli İran mənbəsinin The Telegraph-a ver-

lənşirən bu boğazın ərazisində xüsusi olaraq bu məqsədlə vəzifə yerinə yetirir, ABŞ Milli Kəşfiyyat Direktorunun Ofisi xəbərdarlıq edib.

10 hərbi bazada 50.000 Amerika əsgəri İranın hədəfində

qirdir", - Baqai yazıb.

ABŞ-la "dolaylı danışıqların" səbəbi zorakılıqdır

İranın xarici işlər naziri Abbas Əraqçi deyib ki, İranın ABŞ-la birbaşa danışıqlar

Tehran Vaşinqtonun zərbələrinə cavab verməyə hazırlaşır

sülhü doğurur. "ABŞ seçim edə bilər – bütün bundan irəli gələn nəticələrlə", – diplomat X sosial şəbəkəsində vurğulayıb. Sonra, Martin 31-də İsveçrənin Tehrandakı səfirliyinə etiraz notası göndərilib və bu nota vasitəsilə İslam Respublikası Birləşmiş Ştatlarla əlaqə kanallarını saxlayır və bu notada İranın "istənilən təhlükəyə qəti və dərhal cavab vermək" hüququna işarə edilir.

"Tehran Times" qəzetinin öz məlumatlarına istinadən verdiyi məlumata görə, İran artıq Trampın təhdidləri fonunda öz raketlərini döyüş hazırlığı vəziyyətinə gətirib. İran prezidenti Məsud Pezeşkian bu yaxınlarda ölkəsinin ABŞ-a nüvə proqramı ilə bağlı birbaşa danışıqlar aparmayacağı barədə məlumat verdiyini açıqlayıb. Lakin prezidentin sözlərinə görə, bundan sonra da diplomatik münasibətlərin taleyini yalnız Ağ Evin siyasəti müəyyən edə bilər. Martin ortalarında BƏƏ vasitəsilə İslam Respublikasına çatdırılan Trampın məktubunda da bu barədə deyilir. Amerika liderinin mesajında bildirilir ki, İran da buna hazır olarsa, ABŞ danışıqlar prosesinə hazırdır. Əmirliyin Sky News Arabia kanalı Trampın İranın ali rəhbərinə məktubundan sitat gətirir: "Ancaq dünyanın maraqlarına məhəl qoymamağa davam etsəniz, tarix sizin qızıl fərsəti əldən verdiyinizi xatırlayacaq. Sizi xəbərdar edirəm: əgər siz bu uzadılmış əli rədd etsəniz və İran rejimi eskalasiya, terror təşkilatlarına və hərbi avantüralara daha çox dəstək versə, cavab qəti və çevik olacaq".

diyi məlumata görə, İslam Respublikası Hind okeanındakı Dieqo Qarsiya adasındakı Amerika-Britaniya hərbi bazasına zərbə endirmək variantını nəzərdən keçirir. ABŞ bu yaxınlarda İranın yeraltı infrastrukturuna qarşı əməliyyatda istifadə oluna bilən B-2 Spirit strateji bombardmançılarından beşini oraya göndərib.

"İrana regiondakı hər hansı hərbi bazadan Yaxın Şərq və ya İran raketlərinin uçuş məsafəsi daxilində olan obyektdən hücum edilərsə, Britaniya və ya Amerika qüvvələrinə hücum edilməsinin heç bir fərqi olmayacaq", – Teleqrafın mənbəsi izah edib. "Vaxtı gələndə kim olmağın fərqi yoxdur - amerikalı, ingilis və ya türk hərbiçisi. Əgər bazanız amerikalılar tərəfindən istifadə edilərsə, hədəfə çevriləcəksiniz". Eyni zamanda, ABŞ təhlükəsizlik aparatı İranın əks-hücum etmək qabiliyyətinə borcludur.

ABŞ Milli Kəşfiyyat Direktorunun Ofisinin mart ayı hesabatında deyilir ki, İslam Respublikası 2024-cü ilin oktyabrında İsrailə birbaşa qarşıdurma nəticəsində hava hücumundan müdafiə sisteminin əhəmiyyətli dərəcədə zəifləməsinə baxmayaraq, ABŞ və tərəfdaş qüvvələr üçün təhlükə yarada bilər. İranın adi silahlı qüvvələrinin böyük qrupları hücum edən şəxsə ciddi ziyan vurmaq, regionda zərbələr endirmək və Hörmüz boğazı ilə gəmiçilik, xüsusilə də enerji daşımaları ilə bağlı hərəkətləri dayandırmaq iqtidarındadır. İranın kiçik gəmiləri və sualtı qayıqları Fars körfəzini Oman körfəzi ilə bir-

İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunun (SEPAH) yüksək rütbəli komandiri bazar ertəsi xəbərdarlıq edib ki, bölgədəki ABŞ qüvvələri "şübhə evdə" oturublar və "başqalarına daş atmaqdan" çəkinməlidirlər. Bu sözləri İran İslam İnqilabı Keşikçiləri Korpusunun Aerokosmik Diviziyasının komandiri, briqada generalı Əmir Əli Hacizadə Fitr bayramı münasibətilə keçirilən mərasimlərdə çıxışı zamanı deyib. Hacizadənin məlumatına görə, amerikalıların regionda, xüsusilə də İran ətrafında 10 hərbi bazası var və bu bazalarda 50 min əsgər yerləşdirilib: "Bu o deməkdir ki, onlar şübhəli evdə oturublar və kimsə şübhəli evdə oturanda başqalarına daş atmır".

İİKK-nın yüksək səviyyəli şərhçi ABŞ prezidenti Donald Trampın İranın nüvə proqramı ilə bağlı "yeni razılaşma" əldə etməkdən imtina edəcəyi təqdirdə onu bombalamaqla hədələməsindən sonra gəlib. Bazar günü Tramp deyib ki, İran ABŞ-la razılaşmasa, onu bombalayacaq: "Əgər onlar razılığa gəlməsələr, partlayış baş verəcək". O, həmçinin İranı "ikinci dərəcəli tariflərlə" cəzalandıracağı ilə hədələyib.

İran Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Esmail Baghaei bazar ertəsi X hesabında etdiyi paylaşımnda Trampın açıq şəkildə ölkəni "bombalamaq" təhdidinin global sülh və təhlükəsizliyə təhqir olduğunu bildirib. "Bir dövlət başçısının İrana qarşı açıq "bombalama" hədəsi Beynəlxalq Sülh və Təhlükəsizliyin mahiyyətinə sarsıdıcı bir təh-

aparmaması Vaşinqtonun quldur kimi davranmasıdır. "Dolayısı ilə danışıqların səbəbi edilən təhdidlərdir. Bu hərəkət mahiyyətə Amerikanın zorakılığına cavabdır. Biz məcburi şərtlər altında danışıqlar aparmırıq, lakin biz həmişə bərabərlik mövqeyindən danışıqlara hazır olmuşuq", - deyir Əraqçi milli televiziyaçı bildirib. İran İslam İnqilabının rəhbəri Ayətullah Əli Xameneinin nüvə danışıqları ilə bağlı Trampın məktubuna cavab olaraq ABŞ-a göndərdiyi məktubla bağlı Əraqçi deyib: "Omandakı dostlarımızdan məktubun təyinat yerinə çatdığını və nəzərdən keçirildiyini öyrəndik. Ümid edirik ki, Allah bu ölkə üçün xeyirli və faydalı olanı bu gün mübarək edəcək". Martin 26-da İran rəsmi olaraq məktubu Tehran və Vaşinqton arasında vasitəçi olan Oman vasitəsilə ABŞ-a təqdim edib.

Trampın özü İrana qarşı "maksimum təzyiq" kampaniyası ilə 2108-ci ildə İranla çoxtərəfli nüvə sazişindən çıxıb. Nüvə sazişi 2015-ci ilin iyulunda İran, BMT Təhlükəsizlik Şurasının beş daimi üzvü (Böyük Britaniya, Fransa, Çin, Rusiya və ABŞ) Almaniya və Avropa İttifaqı arasında imzalanıb. Razılaşmaya əsasən, İran maliyyə və iqtisadi sanksiyaların ləğvi müqabilində nüvə fəaliyyətlərinə məhdudiyyətlər qoyur. BMT Təhlükəsizlik Şurasının 2231 sayılı qətnaməsi ilə təsdiqlənən saziş mükəmməl işləyirdi.

V.VƏLİYEV

Əsrin soyqırımı və qətlamları: Başlıbel

Azərbaycan xalqı ermənilər tərəfin-dən soyqırma, terrorlara məruz qal-mışdır. Ermənilərin Azərbaycan torpa-qlarında törətdiklər terrorçuluq, işğalçı-lıq, soyqırımı bunu təsdiqləyir. Tarixə diqqət etsək görürük ki, iki yüz ilə yaxın bir dövrdə təcavüzkar erməni millətçilə-ri tərəfindən xalqımıza qarşı yeridilən soyqırımı siyasətinin acı nəticələrini yaşamışdır. Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırımı nəticəsində xalqımız misli görünməmiş faciələrə yaşamışdır. 1918-ci ildə Bakıda və Azərbaycanın digər bölgələrində ermə-nilərin törətdikləri qırğın Ermənistanın işğalçılıq siyasəti nəticəsində Azərbaycan xalqının dinc həyatına ağır zərbələr vurmuşdur.

Belə ki, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri aramsız soyqırım və deportasiya siyasəti Azərbaycan xalqının yer üzündən tam silmək kimi iyrənc niyyətlərini göstərmiş olur. Mart hadisələri - Şamaxıda, Qubada, Muğanda, Zəngəzur

1993-cü il aprelin 2-də Kəlbəcərdə baş verən faciədən 32 il ötür

xalqın qan yaddaşında əbədi iz buraxmışdır. Ermənistanın işğalçılıq siyasəti Azərbaycan xalqının dinc həyatına ağır zərbələr vurmuşdur. Belə ki, ermənilərin azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdikləri aramsız soyqırım və deportasiya siyasəti 1918-1920-ci illərdə xüsusən genişlənmiş və Azərbaycan xalqı-nın yer üzündən tam silmək kimi iyrənc niyyətlərini bütün çıpaqlığı ilə üzə çıxarmışdır. Həmin illərdə ermənilərin Azərbaycanda törətdikləri milli qırğın haqqında bizə çatın tarixi sənədlərdəki faktlar Şamaxıda, Qubada, Muğanda, Zəngəzur qəzasında, Qarabağda, İrəvan quberniyasında və ölkə-nin digər ərazilərində azərbaycanlıların amansızlıqla qətlə yetirildiyini, şəhər və kəndləri talan edilərək dağıldığını sübut edir.

TARİXİ HADİSƏLƏR ARXİVLƏRDƏ

Tarixi mənbələrə əsasən, 1918-ci ilin mart-aprel aylarında təkcə Şamaxıda 8 minə qədər dinc sakin qətlə yetirilmişdir. Şamaxı Cümə məscidi də daxil olmaqla əksər mədəniyyət abidələri yandırılmış və uçurulmuşdur. Cavanşir qəzasının 28 kəndi,

qəzasında, Qarabağda, İrəvan quberniya-sında və ölkənin digər ərazilərində azər-baycanlıların amansızlıqla qətlə yetirildiyini, şəhər və kəndləri talan edilərək dağıldığı-nı sübut edir.

Mart Soyqırımı 1918-ci ilin 30 mart və 3 aprel tarixləri arasında Bakı şəhərində və Bakı quberniyasının müxtəlif bölgələrində, eləcə də Şamaxı, Quba, Xaçmaz, Lənkəran, Hacıqabul, Salyan, Zəngəzur, Qarabağ, Naxçıvan və digər ərazilərdə Bakı Soveti və daşnak erməni silahlı dəstələrinin azərbayc-anlılara qarşı törətdikləri qırğındır. Bu tarixi-mizdən silinməyəcək dəhşətli hadisədir. Qeyd olunan tarixin acı həqiqətləri erməni-lərin məqsədyönlü olaraq xalqımıza qarşı etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətini göstərir. Faktlar, rəqəmlər bu siyasətin nəti-cəsində nəticəsində xalqımızın ağır məhru-miyyətlərə və məşəqqətlərə məruz qaldığını sübut edir. Azərbaycanın Ümumilli Lideri

Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli Sərəncamı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü kimi qeyd olunur.

Xatırladaq ki, Azərbaycandakı erməni qırğınlarının tarixi XIX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğal edil-məsi və bütün XIX əsr boyu İrandan, Türkiyədən və digər ölkələrdən bura kütləvi şəkildə ermənilərin köçürülməsi ilə başla-mışdır. Mənbələrdən bəllidir ki, XX əsrin ilk onilliklərində Rusiya imperiyasını bürümüş inqilabi hərəkat, I Dünya müharibəsinin ağır sosial-siyasi və iqtisadi nəticələri onlara həmin məkrli planın realizə edilməsi üçün yaxşı fürsət yaratmışdır.

Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı törət-dikləri soyqırımı və deportasiya siyasəti onların çirkin niyyətinin təzahürüdür. Dövlət başçısının çıxışlarının birində vurğuladığı kimi, "XIX əsrin əvvəllərində Qarabağa və Zəngəzura İrandan və Osmanlı imperiyasın-dan çoxlu sayda erməni ailələrinin köç-

ürülməsi, 1905-ci və 1918-ci illərdə erməni hərbi dəstələrinin Qafqazın müxtəlif bölgə-rində həyata keçirdiyi kütləvi qətlər və talanlar, 1948-1953-cü illərdə soydaşlarımızın Ermənistan Respublikası ərazisindəki ata-baba yurdlarından deportasiya edilməsi, 1988-ci ildən başlayaraq Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan qoparmaq məqsədi güdən genişmiqyaslı müharibə və onun bu gün də davam edən acı nəticələri, 1992-ci ilin Xocalı faciəsi – bunlar təcavüzkar erməni millətçilərinin azərbaycanlılara qarşı planlı surətdə həyata keçirdiyi soyqırımı siyasəti-nin qanlı səhifələridir". Əlbəttə ki, ötən əsrdə dörd dəfə - 1905-1906, 1918-1920, 1948-1953 və 1988-1989-cu illərdə baş verən olaylar ermənilər xalqımıza qarşı olan çirkin niyyətlərini ortaya qoymuş olur. 1918-ci ildə Bakıda və Azərbaycanın digər bölgə-lərində ermənilərin törətdikləri qırğınlardan 107 il ötməsinə baxmayaraq, bu vəhşiliklər

Cəbrayıl qəzasının 17 kəndi tamamilə yan-dırılmış, əhalisi məhv edilmişdir. 1918-ci il aprelin 29-da Gümrü yaxınlığında əsasən qadınlardan, uşaqlardan və yaşlılardan ibarət 3 min nəfərlik azərbaycanlı köçü pusqu-ya salınaraq son nəfərinədək məhv edilmiş-dir. 1918-ci ilin yazından başlayaraq, Qərbi Azərbaycanda yaşayan azərbaycanlılar da erməni bolşevik dəstələri tərəfindən soyqırı-ma məruz qaldılar. Erməni cəlladları "Böyük Ermənistan" yaratmaq üçün ilk növbədə Qərbi Azərbaycandakı müsəlman əhalisini buradan çıxarmağa və bu məkrli planın real-laşmasına çalışırdılar. Təkcə aprelin sonun-da bu ərazidə dağıdılmış müsəlman kəndlə-rinin sayı 199-a çatırdı. Erməni silahlı dəstə-ləri Zəngəzur qəzasında 115 azərbaycanlı kəndini məhv etmiş, 3257 kişi, 2276 qadın və 2196 uşağı öldürmüşdülər.

Ardı Səh. 14

Əsrin soyqırımı və qətlamları: Başlıbel

Əvvəli-Səh-13

Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrində olduğu kimi, Bakıda da həmin illərdə azərbaycanlıların soyqırımı həyata keçirilmiş və şəhər erməni silahlı dəstələri tərəfindən dağıdılmışdır. 1918-ci ilin mart ayının son üç günündə təkcə Bakıda minlərlə əhali erməni vəhşiləri tərəfindən xüsusi amansızlıqla qətlə yetirmişlər. 1918-ci ildə erməni bandaları insanlara qarşı vəhşi amansızlıq etdikləri kimi, mədəniyyət abidələrini və tarixi abidələri də vəhşicəsinə dağıdır, məscidləri yandırır, memarlıq incisi sayılan binaları yerlə-yeksan edirdilər. Mart qırğını haqqında olan mənbələrdə göstərilir ki, ermənilər bir çox qədim binaları, o cümlədən Cümə məscidini, İsmailiyyə binasını top atəsinə tutaraq dağıtmışlar. Həmin dövrü əhatə edən, 1918-ci ildə Bakının dağıdılmasını əks etdirən tarixi foto şəkillər də tarixçilərin yazdıqlarını əyani şəkildə təsdiqləyir. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycanda türk-müsəlman əhaliyə qarşı həyata keçirilmiş erməni-bolşevik qırğınları tariximizin qara səhifələrindən birini təşkil edir. Bakıda başlanan və bölgələrdə davam etdirilən həmin qırğınlar nəticəsində 10 minlərlə günahsız insan qətlə yetirilmiş, saysız-hesabsız evlər dağıdılmış, bütöv kəndlər, şəhər və qəsəbələr xarabazara çevrilmişdir. Bütün bu və ya digər tarixi hadisələr arxivlərdə və mənbələrdə öz əksini tapıb.

ƏSRİN QƏTLİAMLARI

1992-ci ilin Xocalı soyqırımı ilə ermənilər Xocalının yer üzündən silinməsinə və məhv olmasını reallaşdırdılar. Erməni terrorçularından yayınıb meşələrə və dağlara qaçan insanların çoxu soyuqdan və şaxtadan məhv oldular. Xocalı şəhəri isə yer üzündən silindi. 1992-ci ilin aprel ayının 8-də baş verən Ağdaban soyqırımı tarixdə bəşəriyyətə qarşı törədilmiş ən böyük cinayətlərdən biri kimi yazıldı. Bildiyimiz kimi, 1992-ci ilin 26 fevral tarixində erməni təcavüzkarları Azərbaycanın Xocalı şəhərində bəşəriyyət tarixində ən qanlı faciələrə bir sırada duran soyqırımı törətdilər. Bu soyqırımı erməni millətçilərinin və onların havadarlarının Azərbaycan xalqına qarşı uzun müddət davam edən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin daha bir dəhşətli nümunəsidir. Xocalı soyqırımı ilə ermənilər Xocalının yer üzündən silinməsinə və məhv olmasını reallaşdırdılar. Xocalı bir gecənin içərisində yerlə yeksan olundu. Erməni terrorçularından yayınıb meşələrə və dağlara qaçan insanların çoxu soyuqdan və şaxtadan məhv oldular. Xocalı şəhəri isə yer üzündən silindi. Xocalı soyqırımının nəticələri çox dəhşətli idi. Cinayətkar erməni qoşunlarının vəhşiliyi nəticəsində, Bu kütləvi qırğın nəticəsində 613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca amansızlıqla qətlə yetirildi, 487 nəfər şikəst oldu, 1275 dinc sakin girov götürüldü, onlardan 150 nəfərin taleyi isə hələ də məlum deyil. Bu soyqırımı aktı nəticəsində 8 ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini itirdi. Hər il dünya azərbaycanlıları və ədaləti uca tutanlar Xocalı faciəsi qurbanlarının xatirəsini yad edirlər.

Xocalı faciəsi 200 ilə qədər bir müddətdə erməni millətçilərinin və onların havadarlarının Azərbaycan xalqına qarşı apardıqları etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin davamıdır. Bu əməllərin qabaqcadan düşünülmüş qaydada, milli əlamətinə görə insanların tamamilə və ya qismən məhv edilməsi niyyəti ilə törədilməsi beynəlxalq hüquqa əsasən, Xocalı faciəsinin məhz soyqırımı olduğunu təsdiq edir. Prezident İlham Əliyev Xocalı faciəsini təcavüzkar erməni millətçilərinin yüzlüklük boyu Azərbaycan xalqına qarşı apardığı soyqırımı və etnik təmizləmə siyasətinin qanlı səhifəsi kimi qiymətləndirib. Erməni təcavüzkarlarının törətdikləri bu vəhşilik yaddaşlardan heç zaman silinməyəcək. Belə ki, bu, təkcə Azərbaycan xalqına qarşı soyqırımı deyildi, bəşəriyyətə, insanlığa qarşı törədilmiş qanlı cinayətdir.

1992-ci il fevralın 17-də Xocavənd rayonunun Qaradağlı kəndində Ermənistan silahlı qüvvələri və Rusiyanın 366-cı alayı tərəfindən törədilən Qaradağlı qətləmi da Qarabağ münaqişəsi zamanı baş vermişdir. Nəticədə xeyli sayda mülki azərbaycanlı şəxslər ermənilər tərəfindən qətlə yetirilmiş, bir o qədər də əsir alınmışdır. 117 nəfər əsir alınmış, 66-90 nəfər mülki şəxs isə qətlə yetirilmişdir. Öldürülənlərdən 21-i ahi və qocalar, 10-u qadın, 8-i məktəbli olub. 146 uşaq yetim qalıb. İşğal nəticəsində kənddə 200 yaşayış evi, 1 mədəniyyət evi, 320 yerlik orta məktəb, 25 çarpayılıq xəstəxana binası və digər sosial obyektlər dağıdılıb. Tariximizdə belə hadisələr kifayət qədərdir.

Bu faciələr sırasında Kəlbəcər rayonunun ən böyük kəndlərindən biri olan Başlıbelə törədilən qətləmdir ki, həmin tarixdən bu gün artıq 32 il ötür. 1993-cü ilin aprel ayının 2-də baş verən hadisə zamanı Başlıbelin kənd sakinlərinin bir qrupu mühasirədən çıxmağa çalışsalar da, buna nail ola bilməyiblər. Bu zaman sakinlərdən 9 nəfər yolda qətlə yetirilib, 5 nəfər girov götürülüb. Digər 62 nəfər isə dağlara çəkilərək kəhalarə sığınmaqla özlərini qorumağa çalışıblar. Amma onlar cəmi 18 gün gizli yaşaya biliblər. Aprelin 18-də erməni silahlı birləşmələri dinc sakinlərin sığındığı kəhaların yerini aşkarladıqdan sonra onların üzərinə silahlı hücumə keçiblər. Həmin gecə kənddən bir qədər yuxarıda yerləşən "Portda" kəhalarına sığınmış sakinlərin üzərinə amansız hücum zamanı dinc sakinlərdən 14 nəfər girov götürülüb, 18 nəfər qətlə yetirilib. Sağ qalan 30 nəfər isə sığınacaq yerlərini kəndin ərazisindəki digər kəhalarə dəyişərək mühasirə həyatını davam etdirib. Onlar 113 gündən sonra, iyulun 17-də sığınacağı tərk edərək yalnız gecələr hərəkət etməklə gizli dağ yolları vasitəsilə Ermənistan ordusunun mühasirəsindən çıxmağa çalışıblar.

2017-ci ildə başlayaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının dəstəyi ilə Regional İnsan Hüquqları və Media Mərkəzi tərəfindən Başlıbel faciəsi: erməni vəhşilikləri şahidlərin dili ilə layihəsinin icrasına başlanılmışdır. Layihə çərçivəsində Azərbaycan və ingilis dillərində Başlıbel faciəsi: erməni vəhşilikləri şahidlərin dili ilə kitabı nəşr edilmişdir. Kitabda ermənilərin xalqımıza qarşı törətdikləri vəhşiliklərdən biri – Başlıbel faciəsi ilə bağlı məlumatlar əksini tapmışdır. Nəşrdə Başlıbel kəndində törədilmiş qırğının canlı şahidlərinin fikirləri yer almış, mühasirədə qalan uşaq, qoca qadınların həyatını xilas etmək üçün böyük fədakarlıq göstərmiş şəxslərin xatirələri qeyd edilmişdir. Bütün bunlar faciə ilə bağlı məlumatların gələcək nəsillərə çatdırılmasında önəmlidir.

İDEOLOGİYANIN DƏYİŞMƏYƏN MƏZMUNU

Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasətini davam etdirməsinə baxmayaraq, Ali Baş komandanın siyasi iradəsi, dövlətimizin gücü. rəşadətli ordumuzun dönməzdiyi həsrətlə yolumuzu gözəyən tarixi torpaqlarımıza yol açdı. 2020-ci ilin sentyabrın 27-də Ermənistan ordusunun təxribatlarına qarşı Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə başlayan genişmiqyaslı Vətən müharibəsində Zəfər qazandıq. İşğal altında olan torpaqlarımız düşməndən azad olundu. 44 günlük müharibə dövründə də erməni vandallığının, terrorunun acılarını da yaşadıq. Vətən müharibəsi dövründə dinc insanlara, mülki əhaliyə qarşı etdikləri əməllər, işğaldan azad olan torpaqlarımızı tərk edərkən törətdikləri yanğınlar erməninin faşist ideologiyasının təzahürüdür. Ermənistanın ötən əsrin 90-cı illərində olduğu kimi, Vətən müharibəsində də törətdikləri terrorçuluq dünyanın nüfuzlu nəşrlərində və sosial şəbəkələrdə yer aldı. Ermənistanın beynəlxalq konvensiyalara zidd topladığı silahlarla Gəncə, Tərtər, Mingəçevir kimi yerlərdə də mülki əhalinin kompakt yaşadığı ərazilərdə raket zərbələri endirməsi, Ermənistan hökumətinin təcavüzkar, terrorçu siyasətini bir daha ortaya qoymuş oldu. Döyüş meydanında sarsıdıcı məğlubiyyətə uğrayan Ermənistanın cəbhə xəttindən uzaqda yerləşən yaşayış məntəqələrini və mülki obyektləri hədəfə aldı.

Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü nəticəsində, insan hüquqları kobudcasına pozulub, etnik təmizləmə siyasəti və terror aktları günahsız azərbaycanlının həyatına son qoyulub. 1994-cü ildə atəşkəs rejiminin elan olunmasına baxmayaraq, ermənilərin Azərbaycanda uşaqları qətlə yetirmələri hələ də davam edirdi. Terrorları törədən ermənilərin son illərdə və 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə törətdikləri vəhşi əməlləri faşist ideologiyasının sahibi olmaları təsdiqdir. İnsan hüquqları sahəsində mövcud beynəlxalq sənədlərə məhəl qoymayan Ermənistan müharibə zamanı mülki əhalinin qorunması haqqında 1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevrə Konvensiyasının, BMT-nin Uşaq Hüquqları haqqında Konvensiyasının və digər sənədlərin müddəalarını kobud şəkildə pozmaqda davam edib. Bütün bu və ya digər yaşadığımız soyqırımı və qətləmlər nə insanlığa, nə də beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul edilən hüquqi normalara sığır.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Mətanət Məmmədova

Telefonu al, kitabı ver

Yəqin fərqi nə varan çox adam olar ki, illərdir, uşaqların əlindən kitabları alıb, əvəzinə onlara telefon vermişik. Şəkilli kitablara baxmalı, sadə hecaları birləşdirib söz düzəltməli, nağıl oxumalı olan uşaqların indi əlində smartfon telefonlar var. O telefonların içərisində isə hər şey var, təkcə uşağın daşdığı yaşa uyğun heç nə yoxdur. Yoxdur deməyə, o telefonların içərisində olmayan yoxdur, lakin uşaqlara təqdim edilənlər tamamilə başqadır.

Yaşlarına uyğun olmayan cizgi filmləri var telefonlarda. Bu filmlərdə onlara anlamadıqları, sadəcə vahiməli səsləri olan hadisələr təqdim olunur. Guya uşaq telefonda cizgi filmə baxır. Lakin əslində telefon əlindədirsə, onun qarşısına istənilən video çıxma və o da buna baxa bilər.

Səbəbkər və günahkar bizik, onların valideyni olan biz. Uşaqlarımızı saatlarla kompüter qarşısında əyləşdirib, əllərinə smartfon telefonlar verib başını qatmağa çalışırıq. Onları bütün sosial şəbəkələrin baş qəhrəmanına çevirmişik. Həm şirin-şəkər hərəkətlərini, həm də sözbəxmayan, dərs oxumaq istəməyən hallarını çəkib sosial şəbəkələrdə nümayiş etdiririk. Bu isə heç də yaxşı hal deyil. Biz uşaqlarımızı internet aləmindən kənar tutmaq əvəzinə, onlarla bağlı videoları hazırlayıb bu şəbəkələrə yerləşdirməklə uşaqların həyatı ilə oynayıq. Kompüter və smartfon telefonlardan istifadə üçün saatlarla vaxt verməklə onların uşaqlığını əllərindən alırıq.

Əslində onların əlinə telefon yox, kitab verməli, balaca yağından kitabla alışıdır. Vaxt ayırıb onlara nağıl oxumalıyıq, saatlarla təmiz havada gəzdirməliyik. Özümüzün oynadığımız oyunları onlara təlqin etməliyik. Lakin təəssüflər olsun ki, bunların heç birini etmirik. Çox halda uşağın səsi çıxmasın deyə telefonu əlinə verib sakitləşməsin istəyirik ki, işimizin arxasında arxayın gedək. Hələ bu, harasıdır? Uşağımıza elə tərbiyə verməmiş ki, telefonsuz ağzını açmır. Açmır ki onu yedirək. Elə ki, yemək vaxtı gəldi, telefonu açıb qoymalıyıq uşağın gözü qarşısına, o, cizgi filmə baxmalıdır, biz isə onu yedirməliyik. Əks təqdirdə uşağa yemək yedirmək qeyri-mümkündür. Nəticədə isə uşaqların nitqində qüsurlar yaranır, gözlərinin sağlamlığı itir, beyni vaxtıdan əvvəl formalaşır. Telefonda baxdığı cizgi filmləri mentalitetimizə uyğun olmadığı üçün uşaqların aqressivləşməsi, bu aqressiyalar ilə böyüməsi, bağçada, məktəbdə hegemonluq etməsi, sinif yoldaşları ilə anlaşa bilməməsi ilə nəticələnir. Sonda nə baş verir? Biz onları xəstəxanalara, loqopedlərə, psixoloqlara aparmalı oluruq. Özümüz öz əlimizlə övladlarımızın sağlamlığını əlindən alıb, sonra da öz ayaqlarımızla xəstəxana və digər sağlamlıq mərkəzlərinə gedən yollarda sürünürük.

Həyatımıza internetin sürətlə daxil olduğu, tez-tez yeni sosial şəbəkələrin ortaya çıxdığı, insanların həmin şəbəkələrə axın etdiyi bir dövrdə uşaqlar üçün tək kitablar, sözün həqiqi mənasında, qiymətsizdir. Ənənəvi kitab oxumanı davam etdirmək, uşaqları yeni texnologiyaların çoxsaylı bəlasından uzaq tutmaq üçün onlar üçün yazılan kitablar xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Lakin çox təəssüf, internet aləmi başı ilə qatıb ki, insanların uşaqlara kitab yazmasını arxa plana keçirib. Nəzər yetirsək, görürük ki, ötən illərlə müqayisədə uşaq ədəbiyyatı demək olar, tamamilə zəifləyib. Sanki hamımız birlikdə uşaqları sosial şəbəkələrdən, internet dünyasından asılı etmişik, kitabların yazılmasına ehtiyac olmadığına qərar vermişik. Elə bu səbəbdən də uşaq ədəbiyyatının davamı gəlmir. Uşaqlar rəngli nağıl, şer kitabından çox-çox kənarda qalıb. Tək-tük kitabları çıxsaq, demək olar ki, uşaqları xatırlayan yoxdur.

Elə 2 aprel Beynəlxalq Uşaq Kitabı günündən ilhamlanıb bu məsələyə toxundum ki, bəlkə qəflət yuxusundan silkəlib oyana bilirik. Görürük ki, televiziya məkanımız uşaqlar üçün sanballı bir veriliş çəke bilmir. Cizgi filmi istehsalının yerini indi milli-mənəvi dəyərlərimizə hər gün bir zərbə endirən çoxsaylı seriallar alıb. Heç bir işə yarımayan bir neçə televiziya kanalları, iki idman kanalı var. Lakin ölkədə bir uşaq verilişi kanalı yoxdur. Həmçinin uşaq kitabı yazanların da sayı azalıb.

Belə olan təqdirdə uşağın əlindən telefonu ala bilirikmi? Bu barədə düşünək, həm də elə dərinə düşsək ki, onların əlindən telefonu alıb kitab verə bilək.

(XVI YAZI)

(əvvəli ötən saylarımızda)

“Sizin yaradılışınızda və yer üzünə səpələdiyi məxluqatda yaqınlıqla inanan insanlar üçün çoxlu dəlillər vardır” (Quran, Casiyə, 45/4)

Bu silsilədən əvvəlki yazımızda heyvanların yaradılışı, onların Yerdə həyatın formalaşmasında və davamlılığında vacib rolu haqda yazmışdıq. Düşünürük ki, artıq insanın yaradılma hekayəsinə keçmək vaxtıdır.

“Biz insanı ən gözəl surətdə yaratdıq” (Quran, Tin surəsi, 95/4)

Yaradılış əhvalatı qədim mifologiyalarda və müqəddəs kitablarda demək olar ki, eyni verilib. “Yadına sal ki, Rəbbin mələklərə demişdi: “Mən yer üzündə bir xəlifə yaradaçağam”. Onlar dedilər: “Biz Səni həmd-səna ilə təqdis etdiyimiz və müqəddəs tutduğumuz halda, dünyada fitnə-fəsad törədəcək, qan tökəcək bir şəxsi canişinmi edəcəksən?”. Allah onlara dedi: “Mən bildiyimi siz bilmirsiniz!”

İnsanların necə və nə üçün yaradıldığı məsələsi bəşəriyyətin varlığını mənəli etmək baxımından həyatı əhəmiyyət kəsb edir. Bu kontekstdə ən qədim sivilizasiyalarda yaradılış haqqında rəvayətlərin olduğunu görürük. İlahi dinlərdə də ilk insanın yaradılış rəvayətlərinin xüsusi əhəmiyyəti vardır. Silsiləmizin bu hissəsində insanın yaradılışının qədim dini, fəlsəfi, mifoloji mənbələrdə necə verildiyini toxunmaq istərdik.

Dinlərdə və mifoloji mətnlərdə verilən məlumatlara görə, ilk insan torpaqdan yaradılmış və Tanrı tərəfindən ona ruh üfürülərək canlandırılmışdır. Yaradılış rəvayətlərinin bir-birindən nəhəng okeanlarla ayrılan müxtəlif qədim mədəniyyətlərdə oxşar şəkildə qeyd olunması onların eyni mənbədən gəldiyini göstərən faktır.

Miflər mahiyyətə dünyanın başlanğıcındakı hadisələr haqda təsəvvürləri verir. Bu səbəbdən mifologiyaları bir çox alimlər “tarixdən əvvəlki tarix” adlandırırlar. Yeni, yazılı tarixdən əvvəlki şifahi tarix. Bu məlumatlar daha çox folklorada yaşamış və hələ yazının mövcud olmadığı dövrlərdə nəsilən nəsillə şifahi şəkildə ötürülərək bu günə gəlib çatmışdır.

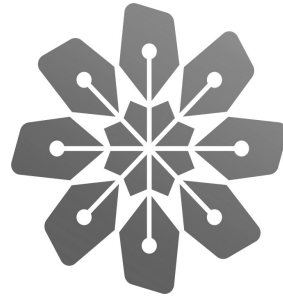
Kainatın və insanın yaranması haqqında məlumat verən əlimizdə olan ən qədim miflərin şumerlərə və hindlilərə aid olduğu bildirilir. Şumer anlayışına görə, insanlar yaranmadan əvvəl kainat və yer tanrıçaları (mələklər, ilahi mənşəli varlıqlar) tərəfindən idarə olunurdu. Şumer mifologiyası haqqında mühüm məlumatlar verən ədəbi lövhələr təxminən e.ə. 2000-2500-ci illərə aiddir. Bu 4 min ildən çox qədimə aiddir.

Vedələrdə də 5 min il əvvəl

verilmişdir. O, Tövrat (Müqəddəs İncil) kitabının Yaradılış bölməsinə daxil edilmişdir.

Kitabın 2-ci və 3-cü bölmələrində insanın yaranması, Cənnət bağında yerləşdirilməsi, qadının yaradılması, qadağan olunan şey haqqında məlumatlarla yanaşı, qadağanın pozulması və sonrakı cəzalar da ətraflı izah olunur.

“Yaradılış” kitabının 1-ci fəslindəki ilk yaradılış hekayəsinə görə, Allah insanı yaratmazdan əvvəl onun Yer üzündə yaşamasına şərait yaradan bütün imkanları formalaşdırmışdır. Bir zamanlar bütöv olan yer və göy bir-birindən ayrılmış, su ilə örtülmüş yerin səthində

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə “Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması” istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.

Yox olan varlıq, var olan yoxluq: Yaradılışın sirri harada gizlənir?

yazıya alınmış dini-fəlsəfi biliklər və yaradılış məlumatları toplanıb. Belə məlum olur ki, yaradılış məlumatlarının yazıya alınma mədəniyyəti təxminən 5 min il əvvəl ortaya çıxıb.

Yaradılış hekayəsinin mistik gücünə inanılır. Hindlilər arasında müalicənin bir forması diqqətəlayiqdir. Hindistanlı sehrbazlar xəstənin çarpayısının yanında miniatur formada Mandol naxışı çəkirlər. Mandol naxışları kainatı və ilahi varlıqların yaşadığı ilk yeri simvollaşdırır.

Bu şəkillərdə kainatın yaradılması təsvir olunur. Digər tərəfdən, xəstənin yanında kosmoqonik miflər və mantralar oxunur. Bu yolla xəstə ruhi olaraq başlanğıca, yaradılışın yarandığı ilk dövrə qaytarılır və beləliklə şafa əldə edilir.

Tibetdə də kosmoqonik miflərin və ilahi sözlərin enerjisi ilə xəstəliklərə qarşı tapılacağına inan çox güclüdür.

Qədim mifologiyalara və müqəddəs kitablara görə, insanın yaradılışında istifadə olunan maddələr torpaq və sudur.

Babil mifologiyasında da (Yaratma dastanı) təxminən proses eyni təsvir olunur. Dastanın “Yaradılış” (Bibliya) kitabının ilk iki fəslində nəql olunanlarla oxşarlığı çoxdur. Babil mifologiyasında ilk insanın yaradılışında torpaq əsas element olmuşdur və onun forma alması üçün ilahi mayedən istifadə edildiyini görürük. Bu maye Şumerdə göz yaşı adlanırsa, Babilə qan kimi ifadə edilirdi. (Alexander Heidel, Enuma Elish: Babylonian Creation Epic, Rosenberg, World Mythology).

Zərdüştilikdə ilk insanın yaradılması belə təsvir olunur. Tanrı Ahura Mazda başlanğıcda əbədi işıq idi. Maddə və hərəkətdən məhrum olan zaman və məkan anlayışlarının olmadığı kainat dövrü. Ahura Mazda dünyanı 6 mərhələdə yaratmışdır. (Bibliyada da yaradılışın 6 gündə baş verdiyi qeyd olunur. 7-ci gün isə Yaradılış nəzərdən keçirilir - E.B.). Birinci mərhələdə səma, ikinci mərhələdə su, üçüncü mərhələdə bitkilər, beşinci mərhələdə heyvanlar və altıncı mərhələdə insanlar yaradılmışdır. İlk yaradılan Keyumersin Bibliyada və Quranda deyilən Adəm olduğu nəql olunur. Əhrimənin ilk insan cütlüyünü şirnikləndirməsi və Ahura Mazdanın onları cəzalandırması İslamda İblisin azdırdığı və Allahın cəzalandırdığı Adəm və Həvvaya bənzəyir.

Yəhudilikdə ilk insanın yaradılması haqqında məlumat onların müqəddəs kitabı olan “Tanax”da

torpaq əmələ gəlmiş, canlılar formalaşdırılmış və sonra insanlar yaradılmışdır. Bütün varlıqlar yaradıldıqdan sonra (7-ci gün) Allah Özü onlara qiymət verir.

İnsanın yaradılmasına gəldikdə, “Yaradılış”da deyilir; “İnsanı öz surətimizə görə yaradaq” ifadəsi ilə insanın Allahın surətində yaradılacağına qərar verildi. Eyni zamanda insana bütün varlıqlar üzərində hökranlıq missiyası verildi. İnsanın yaradılışından sonra Allah hər şeyin “çox gözəl” olduğunu gördü.

Yaradılış hekayəsində insanın yaş torpaqdan yaradıldığı və burnuna həyat nəfəsi (ruh) üfürüldükdən sonra canlı varlığa çevrildiyi bildirilir. Vedələrdə bu haqda daha geniş biliklər verilib. Şruti-mantradə deyilir ki, Yaradılışdan əvvəl yalnız Tanrı Vişnu mövcud olub. Bütün kainatlar, canlılar yalnız Onun nəfəsi ilə canlanıb.

Allah insanı yaratdıqdan sonra onu qorumaq üçün Cənnət bağında yerləşdirmişdir. Onlara yalnız bir şeyi etməmək tapşırılmışdı və qadağan edilmişdi. Lakin İblisin yoldan çıxarması ilə (bunun səbəbini bir az sonra qeyd edəcəyik- E.B.) onlar qadağan olunan şeyi etdilər və cəza olaraq Cənnətdən çıxarılarək Yer üzünə endirildilər.

Yəhudilikdə olduğu kimi, xristianlar da Tövratin “Yaradılış” bölməsində yer alan Adəmin yaradılış hekayəsini ilk insanın yaranması əhvalatı olaraq qəbul etmişlər. Xristian təfsirçiləri və ilahiyatçıları hesab edirlər ki, Adəm konkret şəxsiyyət deyil, ümumən bəşər övladının törədiyi simvolik bir varlıqdır. Kitabda Müqəddəs Yazılardakı məlumatlara əsaslanaraq, Adəmdən əvvəl belə bir varlığın olmadığı və onun bütün insanların öz nəslini törədiyi prototip olaraq ifadə edildiyi izah edilir.

İslama görə Hz. Adəm ilk insan və ilk peyğəmbər kimi qəbul edilir. Adəmin yaradılması haqqında məlumat Quranın müxtəlif surələrində var. Qurana görə Adəm torpaqdan yaradılmışdır. İnsanın yaradılışından bəhs edən bir çox ayədə ilk yaradılışa əsaslanaraq axirətdə dirilmənin sübuta yetirilməsinə çalışıldığını görürük. Bu mövzudakı ayələrin əsas məqsədi Allah tərəfindən kainatı bəşəriyyətə təqdim etməkdir.

Allah insanların dünyada var olma səbəblərini belə izah edir; “Mən cinləri və insanları ancaq Özümə ibadət etmək üçün yaratdım”. Sonra Allah “Görək hansınız daha yaxşısiniz?” dedi.

Qurana görə, O, ölümü və həyatı yaxşı işlər görənləri sınamaq üçün yaratmışdır (Mülk Surəsi 2). İnsanı (bioloji materialı) Adəm (Ruhi şəxsiyyət) edən, onun mənəvi cəhətini formalaşdırən ruh Allahın Özündən nəfəs alır. Axı insanlar iki əsas elementdən ibarətdir: torpaq kimi maddi və ruh kimi mənəvi.

Müxtəlif surələr ilk insanın bioloji yaradılışının əsasını torpaq və su kimi təsvir edir. “Sizi torpaqdan yaratması, sonra da hər yere yayılmış bir qövme çevrilməsi də Onun dəlillərindəndir” Ər-Rum 30/20.

“Əvvəlcə hər şeyi gözəl edən və insanı palçıqdan yaradan Odur”. Səcdə 32/7.

Quranda “Sizi mərhələ-mərhələ yaratdı” ifadəsi ilə insanın spermadan başlayaraq doğulanadək keçdiyi mərhələlər nəzərdə tutulduğu ilə yanaşı, ilk insanın yaradılışda keçdiyi mərhələlərə də işarə edildiyi düşünülür.

İlk insanın torpaqdan yaradıldığını bildiren ayələr əslində insanların bildiyi mövcud bir inancın daha vurğulayırdı. Çünki ən qədim sivilizasiyalarda insanların torpaqdan yaradıldığına inan var idi.

Quranda insanın xəlifə olaraq yaradıldığı qeyd olunur. Xəlifə anlayışı ağıldır və onun iradəsi ilə digər canlı və cansız varlıqlardan fərqli bir mövqedə olması, yer üzündəki hər şeydən öz imtiyazları ilə bəhrələnmək, mövcud şeylərdən istifadə edərək yeni şeylər çıxarmaq, məhsuldarlığı ilə hakim mövqeyə gəlmək və bu prosesin nəsilənəslə ötürülməsi ilə başa düşmək mümkündür.

İnsanın ilk prototipi dərghada ilahi varlıqlar qarşısında prezestansiya zamanı hər şeyin adını və mahiyyətini bildiyini nümayiş etdirir. Onun öyrənmək qabiliyyətinə malik bir varlıq olduğu ortaya çıxır və mələklərin belə bir istedadla malik olmadığı onların dilində ifadə edilir.

“Bizim sənə bizi öyrətdiklərimdən başqa heç bir elmimiz yoxdur”. Beləliklə, Adəmin yaradılışındakı fərq üzə çıxır və İblisin etirazına baxmayaraq, “xəlifə” təyin olunmasının hikməti elminin nümayişi ilə aydın olur.

Lakin İblis bununla razılaşmır və insanda mənfi xüsusiyyətlərin də olduğunu deyərək onun özündən üstün ola bilməyəcəyini deyir. “Mən Oddan (enerjidən), o isə torpaqdan yaranıb, o, necə məndən üstün ola bilər” deyir. İblisin etirazı qəbul olunmur, onda o, Yaradandan bu yeni məxluq növünü sınamaq və naqisliklərini göstərmək üçün möh-

lət istəyir və belə bir icazə ona verilir.

Mələklərin bilmədiyi şey, Adəmin simasında bütün insanların fitrətində mövcuddur. Onu mələklərdən və hətta onların hörmətindən də üstün bir mövqeyə qoyan müstəqil bilik əldə edə bilmək qabiliyyətidir.

O, bildiklərini aşkara çıxararaq bilmək və yeni şeylər yaratmaq xüsusiyyətini açıqlamış, bu da mələklərin Adəmin qarşısında baş əyməsinə səbəb olmuşdur. İnsana verilən bu xüsusiyyət onun zehni hərəkətlərini əhatə etməklə yanaşı, onun yaradıcılığını və məhsuldarlığını da ortaya qoyur. Allah Adəmə və arvadına Cənnətdə məskunlaşmağı əmr edəndə (Ey Adəm! Sən və arvadınız Cənnətə gedəcəksiniz-əl-Bəqərə 2/32) Həvva da hekayədə yer alır. Buradakı “arvad”ın (“Nisa” surəsi 4/1 və “Əraf” surəsi 7/189) Həvvanı nəzərdə tutması ilə təfsirçilər həmfikirirlər. Bibliya rəvayətlərinə görə, Allah Hz. Adəmi cənnətə yerləşdirdikdə, Adəm orada tək qaldı. Yalnızlığını aradan qaldırmaq üçün Allah Adəmi yuxuya verdi, onun qabırğalarının birindən Həvvanı yaratdı. Hz. Adəm yuxudan oyananda ondan soruşdu: “Sən kimsən?”. O, “Qadın” deyər cavab verdi.

Cənnətdə qadağan olunan şeylə bağlı ziddiyyətli məqamlar çoxdur. Nüfuzlu mifoloqların və qədim dillərin bilicilərinin izahlarına görə, söhbət heç də hansısa ağacın meyvəsini yeməkdən getmir. Onlara başqa varlıqlarla cütləşmək qadağan edilmişdir və bu qaydanı (Həvvanın sayəsində) pozduqlarına görə mələz irq yaranmışdır. Adəm və zövcəsi İblisin hiyləsi ilə bu qadağanı pozduqdan sonra Cənnətdən uzaqlaşdırıldılar. Beləliklə, insanların yer üzündə macərası başladı.

Quranda yaradılış kontekstində insanın fitrətinə yerləşdirilmiş bir çox xüsusiyyət vardır. Allah insana ən mükəmməl fiziki forma verib. O, ağıllı bir varlıq olaraq öyrənmək və bilmək kimi üstün fəzilətə malikdir. Digər tərəfdən, insan öz təbiətinə xas olan mühitdəki stimullara həssasdır. Şeytanın şirnikləndirmələrindən təsirlənərək qan və fitnə-fəsad çıxara da bilər. Əbədi yaşamaq həvəsi ilə insan öz Yaradanına qarşı üsyan da edə bilər. Həmçinin, səhvini anlayıb Rəbbinin hüsuruna yönəldə bilər. Bir sözlə, mələklərdən fərqli olaraq insana mütləq müstəqillik verilmişdir.

(Ardı olacaq)
Elçin Bayramlı

Un niyə bahalaşdı?

İqtisadçı vacib məqamlara aydınlıq gətirdi

Azərbaycanda unun son topdansatış qiymətləri açıqlanıb. Fevralın 10-na Azərbaycandakı un istehsalçıların topdansatış məntəqələrində 50 kq-lıq un kisəsinin satış qiyməti 27-28,2 manat, o cümlədən Bakı şəhəri və Abşeron rayonunda 26,9-27,3 manat civarında dəyişib. Bu barədə İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarlarına Nəzarət Dövlət Xidməti məlumat yayıb.

“Ölkə üzrə unun ən aşağı topdansatış qiyməti 27,1 manat olmaqla Sumqayıt şəhərində, ən yüksək topdansatış qiyməti 28,2 manat olmaqla Gəncə şəhərində qeydə alınıb”, – deyə məlumatda qeyd olunub. Mövzu ilə bağlı iqtisadçı ekspert Akif Nəsilinin fikirlərini öyrəndik.

Onun sözlərinə görə, hazırda dünyada baş verən proseslər əksər məhsulların sürətlə bahalaşmasına səbəb olur: “Bu təsirlərə ən çox məruz qalan məhsullardan biri də taxıldır. Mən hesab edirəm ki, unun bahalaşmasının maya dəyəri ilə heç bir bağlılığı yoxdur. Yeni dünya bazarında un bahalaşmayıb. Azərbaycan daxilində də buğdanın qiyməti sabitdir. Unun isə xammalı buğdadır”.

Akif Nəsilri sözlərinə belə davam edib: “Bu bahalaşmanın səbəbi ötən bayram günləri ilə bağlı ola bilər. Bildiyimiz kimi ölkədə iqtisadiyyat inhisarçısıdır. Dövryyəsi artan məhsulların qiyməti də yüksəlir. Ötən Novruz və Ramazan bayramlarında çoxlu şirniyyat istehlak olundu və onların əsas xammalı undur. Bu səbəbdən ölkədə unun dövryyəsi və satışı artdı. Bunun nəticəsində unun qiyməti yüksəldi. Hesab edirəm ki, yaxın günlərdə unun qiyməti əvvəlki səviyyəsinə qayıdacaq”.

Ayşən Vəli

Bu gün Bakıda 25 dərəcəyədək isti olacaq

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Ulduz basketbolçunun imzası olan ticarət kartı 1 milyon dollara satılıb

Milli Basketbol Assosiasiyası (NBA) təmsilçisi “Los Angeles Leykers”in hücumçusu LeBron Ceymsin imzalı ticarət kartı hərəcda 1,159 milyon dollara satılıb.

Basketbolçunun “Klivelnd”də çıxış etdiyi dövrə aid olan kart “Goldin Auctions” hərəcında sahibini tapıb.

Qeyd edək ki, L.Ceyms 2003-2010-cu və 2014-2018-ci illərdə “Klivelnd”də çıxış edib. O, sabiq komandasının heyətində bir dəfə NBA çempionu olub, final seriyasının (2016) və muntəzəm mövsümün (2009, 2010) ən dəyərli oyunçusu seçilib.

Bu gün Bakıda və Abşeron yarımadasında hava şəraitinin dəyişkən buludlu olacağı, əsasən yağmursuz keçəcəyi gözlənilir. Bu barədə SİA-ya Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, gecə və səhər bəzi yerlərdə zəif duman olacaq. Mülayim cənub-şərq küləyi əsəcək.

Havanın temperaturu gecə 11-14° isti, gündüz 18-22° isti olacaq. Atmosfer təzyiqi 764 mm cive sütunundan 755 mm cive sütununa enəcək. Nisbi rütubət gecə 70-80 %, gündüz 55-60 % olacaq. Azərbaycanın rayonlarında havanın əsasən yağmursuz keçəcəyi, lakin səhər dağlıq ərazilərdən başlayaraq bəzi yerlərdə arəbir yağış yağacağı, şimşək çaxacağı gözlənilir. Ayrı-ayrı yerlərdə qısamüddətli leysan xarakterli olacağı, dolu düşəcəyi ehtimalı var. Gecə və səhər arəbir duman olacaq. Qərb küləyi bəzi yerlərdə arəbir güclənəcək. Havanın temperaturu gecə 10-15° isti, gündüz 20-25° isti, dağlarda gecə 5-10° isti, gündüz 12-17° isti olacaq.

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ CƏMİYYƏTİNİN ORQANI.

QƏZET 1991-Cİ İL

YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR

Tel: 598-33-90

Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 2700